

הישיבה המאתיים-ותשעים-וחמש של הכנסת השישית

יום רביעי, ט"ז סיון תשכ"ח (12 יוני 1968)

ירושלים, הכנסת, שעה 12.32

א. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

הז"ר מ. סרדינס :

אני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת. ראשונה נשמע הדעה על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת. מוזכר הכנסת ה. ליאור :

ברשות הישב-ראש, הנני מתכבד להודיע כי היום

ב. שאלות ותשובות

שד"ר הבטחון מ. דיין :

לשאלות 1, 2, 3, 7, 8 : אלוף משנה מרדכי בר-און קיבל אישור שלטונות צה"ל לצאת בשליחות הסוכנות היהודית להולנד. השליחות לא היתה מטעם צה"ל וממילא לא טיפל גורם צבאי כלשהו באישור ראיונות או הרצאות.

לשאלה 4 : לא.

לשאלה 5 : אינני יודע.

לשאלה 6 : יש קריטריונים בחלוקתם של עתונים הנקבעים על-ידי ועדת הכספים של הכנסת, וראה נא בקשר לכך את התשובה שהשיבתי ביום 19 בדצמבר 1966 על השאלתה שלך בעניין חלוקת עתונים לחילי צה"ל. מובן שאין קריטריונים לקריאת עתונים.

2. חזירות חבלנים דרך הגבול המזרחי

חברי הכנסת י. תמיר שאל את שד"ר הבטחון ביום ח' באייר תשכ"ח (6 במאי 1968) :

יואל נא השר להשיבני :

1. כמה פעמים פתחו הירדנים באש על ישובי ישראל וכוחות צה"ל מאז ההסכמה על הפסקת האש בגבול המזרחי, כתום מלחמת ששת הימים?

2. כמה חזירות חבלנים נערכו מעבר לגבול זה?

3. כמה חבלנים נהרגו, נפצעו ונתפסו במשך תקופה זו?

4. מהו מספר אבידותינו בהרוגים ופצועים בפ"עולות אלו?

שד"ר הבטחון מ. דיין :

1. בתקופה שבין 10 ביוני 1967 ועד 4 ביוני 1968 – 165 פעמים.

2. בתקופה האמורה כ-140 פעם.

3. 361 חבלנים ו-71 חיילי ירדן נהרגו בהיתקלות יות שונות (בכלל זה מיביצע כראמה), 75 חבלנים ו-54 חיילים ירדניים נפצעו ו-1,824 חבלנים נתפסו ונעצרו.

4. 108 חיילים ו-20 אזרחים נהרגו ו-359 חיילים ו-92 אזרחים נפצעו (בכלל זה מיביצע כראמה).

הז"ר מ. סרדינס :

אבקש את שד"ר הבטחון לעלות לדוכן ולהשיב על שאלות של חברי הכנסת.

1. דברי אלוף-משנה בר-און על השבועון "העולם הזה"

חברי הכנסת א. אבנרי שאל את שד"ר הבטחון ביום כ"ח באדר תשכ"ח (28 במארס 1968) :

בראיון עתונאי שמסר אלוף-משנה מרדכי בר-און, קצין-חינוך ראשי בצה"ל, לעתון הולנדי ששמו N. I. W. (ניו ישראלטיס וויקבלד), ושהתפרסם בגליון העתון מיום 8 בדצמבר 1967, נאמר בין היתר : "השבועון 'העולם הזה' הינו בגדר חומר קריאה שחל עליו איסור בצה"ל. במרוצת השנים חשמיץ העתון את הצבא לעתים חוזרות ונשונות. השבועון הוא עתון מגונה. איננו מאמינים שיהיה זה לטובת החיילים הישראליים לקרוא את זה."

בקשר לכך הנני מבקש לדעת :

1. האם מסר מר בר-און דאיון לעתון הנ"ל?

2. האם הורשה למסור את הדאיון הנ"ל?

3. אם כן –

א. על-ידי מי?

ב. האם הדברים שנאמרו מפיו של מר בר-און נאמרו גם על דעת המפקד שהתיר מסירת הדאיון?

4. האם חל איסור על קריאת "העולם הזה" בצה"ל?

5. האם חשמיץ העתון הנ"ל את צה"ל אם כן – מתו?

6. האם קיימים קריטריונים לגבי קריאת עתונים, בכלל זה שבועונים, בצה"ל אם כן – מה הם הקריטריונים?

7. האם אמר מר בר-און כי השבועון הנ"ל הוא עתון מגונה? האם הדברים נאמרו על דעתו האישית או על דעת שלטונות הצבא?

8. אם נאמרו על דעת שלטונות הצבא – מה הם הקריטריונים לקביעת "מסריח" של עתון, על-ידי מי נקבעו ומתי?

הנני לשאול את כבוד השר:

- א. האם נערכה חקירה ומה היו תוצאותיה?
- ב. האם הועמדו האשמים לדין ומה היה דינם?
- ג. האם ישלמו פיצויים למשפחות הנפגעים?
- ד. האם ננקטו צעדים מתאימים למניעת הישנותם של מקרים כגון אלה?

שר-הבטחון מ. דיין:

א. נערכה חקירת מצ"ח ובעקבותיה החליט הפרקליט הצבאי הראשי להורות על חקירה מוקדמת של שופט חוקר בהתאם לחוק השיפוט הצבאי, תשט"ז — 1955.

ב, ג, ד. התהליכים המשפטיים ייקבעו לאור תוצאות החקירה המוקדמת.

5. מעצר מונע של הסטודנט מוחמד סאדיק

חבר-הכנסת א. חביבי שאל את שר הבטחון ביום ט"ז באייר תשכ"ח (14 במאי 1968):

מוחמד סאדיק, סטודנט למשפטים באוניברסיטה העברית בירושלים, תושב שפרעם, כלא זה שישה חודשים על-פי צו אדמיניסטרטיבי המתחדש מדי פעם.

הנני לשאול את כבוד השר:

- א. מה הסיבה לכליאתו?
- ב. אם נאשם הוא בעבירה כלשהי, מדוע לא הועמד למשפט?
- ג. עד מתי יהיה כלא ללא משפט?

שר-הבטחון מ. דיין:

א. טעמי בטחון המדינה.

ב. הסטודנט הנ"ל נמצא במעצר מונע לפי תקנה 111 לתקנות ההגנה (שעת חירום), 1945. מאז נעצר, נבדק עניינו של העצור פעמיים על-ידי ועדה מייעצת, אשר בראשה שופט בית-המשפט העליון.

ג. תוקפו של צו המעצר הנוכחי הוא עד יום 10 באוקטובר 1968.

6. מימון הוצאותיהם של אירגוני התבלה ואימונים אנטיים

חבר-הכנסת ש. תמיד שאל את שר הבטחון ביום י"ז באייר תשכ"ח (15 במאי 1968):

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. מי, על-פי האינפורמציה שבדי הממשלה, מממן את הוצאותיהם של אירגוני התבלה?
2. מי, על-פי האינפורמציה שבדי הממשלה, מאמן את התבלנים?

שר-הבטחון מ. דיין:

1. פלשתינאים הנמצאים באירופה ובארצות ערב יית וכן רוב המדינות הערביות.
2. לארגוני הפח"ע בסיסי אימונים בירדן, במצרים, בסוריה, בעיראק ובאלג'יריה. כן קיבלו כמה מהם אימונים בסין.

3. שיעור הקיצבאות לאלמנות של חללי צה"ל

חבר-הכנסת א. חביבי שאל את שר הבטחון ביום ט"ז באייר תשכ"ח (14 במאי 1968):

ב"דיעות אחרונות" מיום 10 במאי 1968 נתפרסמה רשימה על אודות מפגש אלמנות חיילים שנספו במלחמה, מפגש שנערך בתל-אביב בהשתתפות ראשי אנף השיקום של משרד הבטחון.

באותו מפגש התלוננו האלמנות, שהקיצבאות הניתנות להן אינן מספיקות ש, חוק החיילים שנספו במלחמה, לפיו אלמנות מתחת לגיל 35 ללא ילדים רשאיות לקבל תגמולים רק שנה, בלתי-צודק ובלתי-אנושי; שהתקנה, לפיה רק אלמנה עובדת זכאית למכונת ללא מכס, אינה צודקת; שהתקנה, לפיה רק אלמנת קצין בכיר בצבא הקבע רשאית לקבל מכונת ללא מכס, יש בה משום הפליה; שאינן פטורות מתשלום מס בעד אבירים חשמליים, כגון מכונת כביסה; שאינן נהנות מהנחה בדמי התקנת טלפון; שאינן זוכות לסיוע בפרעון חובות משפחתיים שהותיר הבעל המנוח; שאינן נהנות מכל זכויות השק"ם ביחס לקניות בתשלומים; שבגלל אי-סדרים ברישומים השונים נקרא הבעל המנוח למילואים; שאינן זוכות ליחס אנושי.

הנני לשאול את כבוד השר:

- א. מה שיעור הקיצבאות המשולמות לאלמנות חיי-לים שנספו במלחמה?
- ב. האם הטענות שהעלו האלמנות הן נכונות?
- ג. אם כן — מה ייעשה להקלת קיומן של אלמנות החיילים שנספו במלחמה?

שר-הבטחון מ. דיין:

שיעור הקיצבה לאלמנות חללים נעים בין 153 לירות לחדש לאלמנה שאין לה יתומים ועד 700 לירות לחדש לאלמנה, אם לחמישה ילדים.

שיעור הקיצבה לאלמנה ללא ילדים נקבע בהתחשב בהכנסתה החדושה ממקורות אחרים, והקיצבה לאלמנה, אם לילדים, נקבעת לפי מספר הנפשות החליות בה.

בנוסף על הקיצבה החדושה מוענקים לאלמנות, אמהות לילדים, מענקים לתשלום מיסים על מכונת פרטית, הנחה בשיעור של 50% מדמי התקנת טלפון ומדמי שימוש קבועים בו, אישור לקניות בחנויות שק"ם, ובמקרים מיוחדים — מענקים נוספים מקרנות מיוחדות. אלמנות זוכות גם לביטוח רמאי, וליתומים מוענקות מילגאות לחינוך תיכון וגבוה.

4. מקרה של שלושה נוסעים ערבים שהורדו מאוטובוס ונזרו

חבר-הכנסת א. חביבי שאל את שר הבטחון ביום ט"ז באייר תשכ"ח (14 במאי 1968):

בראשית חודש אפריל שנה זו פורסם בעתונות על המקרה בו הורדו שלושה תושבים ערביים מאוטובוס בדרך רמאללה — יריחו על-ידי כוחות הבטחון ונזרו. אחד מוסטפא איברהים סאלם נהרג והשניים האחרים נפצעו.

7. מספרן של המרות הפסקת האש**מצד הצבא היירדני**

חבר-הכנסת ש. חמיר שאל את שר הבטחון ביום י"ז באייר תשכ"ח (15 במאי 1968):

אבקש את כבוד השר להשיבני:

מהו מספר ההפרות שהפר הצבא היירדני את הסכם הפסקת האש בין ישראל לבין ירדן, מאז תום מלחמת ששת הימים?

שר-הבטחון מ. דיין:

מסוף יוני 1967 ועד 4 ביוני 1968 — 165 הפרות.

8. תשלומים קבועים מטעם המלך חוסיין**לתושבים בעלי מעמד חברתי ביהודה ושומרון**

חבר-הכנסת ש. כהן-צידון שאל את שר הבטחון ביום כ"ב באייר תשכ"ח (20 במאי 1968):

מתוך שיחות עם אישים ערביים תושבי ירושלים, יהודה ושומרון מתברר —

א. המלך חוסיין ו/או השלטונות ברבת-עמון מעבירים כספים לעסקנים מסויימים ביהודה ושומרון, במטרה לממן רשת של מודיעין להכשלת כל ניצני שיח-פעולה בין אישים אלה לבין שלטונות ישראל;

ב. ראשי עיריות ומועצות, עורכי-דין, מורים ועתו-נאים מקבלים תשלומים עונתיים קבועים כדי שיוכלו להתפרנס בתקופה בה הם מקיימים מעין ניתוק כל קשר עם שלטונות ישראל והם מעודדים ניתוק זה;

ג. המימון הזה הוא כמעט הגורם היחיד המאפשר קיום זיקת חוגים בעלי השפעה למלך חוסיין ולשלטונות רבת-עמון, ובלעדי היתא האוכלוסיה הערבית ביהודה ובשומרון פונה עורף מזמן למלך חוסיין ומעודדת עסק-נים המוכנים למצוא נוסחת הידברות עם שלטונות ישראל;

ד. מימון זה מתאפשר על-ידי התרת תנועת אי-שים, סחורות וכספים בין יהודה ושומרון לבין מחוזות מעבר לירדן ללא ביקורת קפדנית.

כבוד השר מתבקש להשיבני:

1. הנערכה חקירה על אודות טיבו, היקפו, מקורו וחלוקתו של המימון שמדובר עליו במבוא לשאלתתי זו?

2. אם נערכה חקירה כאמור לעיל — מה העלתה חקירה זו?

שר-הבטחון מ. דיין:

1. כן.

2. חקירתנו אימתה את הנאמר בסעיף א' וב' שבמבוא לשאלתתך; אין אימות לנאמר בסעיף ג'.

הי"ר מ. סרדינס:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת כהן-צידון.

שלמה כהן-צידון (גח"ל):

האם יש מדיניות לא לנקוט צעדים העשויים להיר-אות כשיטה גלויה מטעם ישראל להכשיל נסיון של הטלת השפעה של המלך חוסיין בחלקים מסויימים ביהודה ובשומרון?

שר-הבטחון מ. דיין:

אם הבנתי נכון, השאלה היא אם יש לנו מדיניות שלא להראות את התנגדותנו להשפעתו של המלך חוסיין בגדה. ההיפך בדיוק, ואני מזכיר לשואל את המקרה שאסרנו את חזרתו של אורח ירדני תושב ירושלים, שנשבע אמונים לחוסיין כחבר הסנאט בירדן, לגדה המערבית.

9. מידת חוקיותו של נסיון ההתנחלות בחברון

חבר-הכנסת א. אבנרי שאל את שר הבטחון ביום כ"ג באייר תשכ"ח (21 במאי 1968):

1. האם נסיון ההתנחלות (התיישבות קבוצת היהודים בבית-המלון תוך הכרח על כוונתם להשתקע בחברון) תואם את הצווים שהוציאו מפקדי צה"ל בשטחים המוחזקים?

2. אם אינו תואם את הצווים הנ"ל — האם נקטו שלטונות צה"ל אמצעים כל-שהם כלפי הקבוצה הנ"ל?

3. אם כן — מה היה טיבם של אמצעים אלה?

שר-הבטחון מ. דיין:

קבוצת האנשים שהשואל מדבר עליהם פעלה ופוע-לת בהתאם לצווים שהוציא הממשל הצבאי.

הי"ר מ. סרדינס:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת אבנרי.

אורי אבנרי (העולם הזה — כוח חדש):

כבוד השר, האם נכון שקבוצה זו שיקרה לשלטו-נות צה"ל כאשר באה לחברון ואמרה שהיא באה לארבעים ושמונה שעות בלבד, והפרה את התחייבו-יותיה?

שר-הבטחון מ. דיין:

כאשר באה הקבוצה, היא אמרה שבאה לחוג את חג הפסח, אחר-כך נשארה. אם אמרה זאת על מנת להטעות או לא — אני אינני בוחן כליות ולב. אבל בשעת בואה לא היה קיים החוק ולא היתה קיימת התקנה שלשהיה ארוכה יותר דרוש אישור. תקנה זו הוצאה לאחר בואה של הקבוצה, היא הוצאה רטרואק-טיבית, וחברי הקבוצה מילאו שאלון ובקשה שיכיו-בהם בתור יושבי קבע בחברון. הממשל אישר את בקשתם לפי החלטת הממשלה. כלומר הם הגישו בקשה והבקשה שלהם אושרה.

לחלק הראשון — נכון שכאשר הם באו, הם אמרו שבאו לחג הפסח, אבל אז לא היתה שום תקנה המגבילה את משך שהותם של אזרחי ישראל בגדה.

10. מסירת כלי-נשק למתנחלים בחברון

חבר-הכנסת א. אבנרי שאל את שר הבטחון ביום כ"ג באייר תשכ"ח (21 במאי 1968):

ביום 16 במאי 1968 נתן קצין צה"ל בדרגת סגן, בבית המושל הצבאי בחברון שיעור ב- F.N, וזה לקבוצת אנשים הנמנים על החבורה שבאה להתנחל בחברון. כן צוידה הקבוצה לאחר מכן ברובי F.N.

שאלותי הן:

1. האם העובדה הנ"ל נבדקה ואושרה ככנונה?

12. תגובה על דברי ראש עיריית שכם על שיטת עינויים בחקירת אנשי „אל-פתח“

חבר-הכנסת ש. תמיר שאל את שר הבטחון ביום כ"ד באייר תשכ"ח (22 במאי 1968):

בעתונות מורסם ציטוט דברים של ראש עיריית שכם, בהם נאמר כי שלטונות הבטחון הישראליים נוקטים שיטת עינויים לצורכי חקירת אנשי „אל-פתח“. אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. האם נוקטים שלטונות הבטחון שיטות עינויים לצורכי חקירת אנשי הארגונים החתרניים?
2. אם לא - אילו צעדים ננקטים נגד ראש עיריית שכם בגין דבריו אלו?
3. מה הן ההוראות שניתנו לכל דרגות הפיקוד בדבר דרכי חקירתם של אנשי הארגונים החתרניים, ואלו החשודים בהשתייכות או בקשר לארגונים אלה?

שר-הבטחון מ. דיין:

1. לא.
2. איננו נוקטים כל צעדים.
3. ההוראות הן שלא לחרוג מדרכי החקירה המקובלות בישראל והן אוסרות כל עינוי, מכות והתעלות.

13. תשלומי ממשלת ירדן לנכבדים ביהודה ובשומרון

חבר-הכנסת י. תמיר שאל את שר הבטחון ביום כ"ד באייר תשכ"ח (22 במאי 1968):

ממשלת ירדן מוסיפה לשלם משכורות לנכבדים, ראשי ציבור ומי שהיו פקדיה ועתה הם תושבי יהודה ושומרון.

סופרי עתונים מוסרים שלאחרונה אף מחרם כסף-משכורות זה-בנדיבות יתירה.

בקשר לדיעות אלו אבקש את השר להשיבני:

1. האם הן נכונות?
2. אם כן, מה דין מקבל „משכורות“ אלו ומהו המספר הנאמד של המקבלים?
3. בכמה אומדים את סכום ה„משכורות“?

שר-הבטחון מ. דיין:

1. התשובה חייבת בעיקרה.

2-3. אין בידינו נתונים מהימנים. לפי הערכה גסה מדובר בין 500 ל-1,000 איש ובסכום של 20-30 אלף דינר לחודש.

14. איסור על צנתנים משחרי מזרח ירושלים לערוך צעידה בתוואי השחרור

חבר-הכנסת ש. תמיר שאל את שר הבטחון ביום כ"ט באייר תשכ"ח (27 במאי 1968):

נמסר לי מפי צנתנים משחרי ירושלים, כי לאחר מתן היתר לקיום מפגש צנתנים משחרי ירושלים ובני משפחותיהם וצעידה משותפת בתוואי השחרור - נאסר הדבר עליהם מטעם שלטונות הבטחון.

2. האם אנשי הקבוצה הנ"ל חויילו לצה"ל?

3. בתוקף מה ניתן להם השיעור הנ"ל?

4. מי החליט לצייד את אנשי הקבוצה ברובי F. N. (רובה שירות של צה"ל) ובתוקף מה?

שר-הבטחון מ. דיין:

1. כן.

2. לא.

3 ו-4. המימשל הצבאי, לפי הוראת המטכ"ל, מסר להם מספר כלי-נשק לאבטחה עצמית, והדריך אותם בשימוש בו. לאחר העברת האנשים ממלון פארק למשטרת חברון הוחזרו כלי-הנשק לממשל.

היו"ר מ. סרדינס:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת אבנרי.

אורי אבנרי (העולם הזה-כוח חדש):

כבוד השר, האם כבוד השר או מישהו אחר קיבל תלונה מן השיך אל-ג'אעברי, שחלק מאותם אנשים השתמשו בנשק זה כדי להטריד אותו, עקבו אחריו במשך ימים ולילות ולא נתנו לו מנוח במשך כמה ימים?

שר-הבטחון מ. דיין:

מה שאמר השיך אל-ג'אעברי היה הרבה יותר צנוע מן התיאור של חבר-הכנסת אבנרי. הוא לא אמר שעקבו אחריו ימים ולילות. הוא אמר שבניגוד לכללי הנימוס נכנסו לביתו כשנשק על אזורם, לא שהם הוציאו אותו או השתמשו בו. לא נהוג להיכנס לביתו של מארח כאשר הנשק בידיהם. זו היתה תלונתו.

11. העברה לקהיר של תזכיר ראש עיריית חברון נגד חידוש הישוב היהודי בעיר

חבר-הכנסת ש. כהן-צידון שאל את שר הבטחון ביום כ"ג באייר תשכ"ח (21 במאי 1968):

בהאזיני לשידור מקהיר בתאריך 13 במאי 1968, שמתי לב שתוכן מסמך שחובר על-ידי ראש עיריית חברון אל המושל הצבאי באזור (אמנם שידור קהיר ציין שהמסמך חתום על-ידי נכבדי חברון) צוטט במלואו. המדובר בטענות ראש עיריית חברון נגד חידוש הישוב היהודי בחברון.

כבוד השר מתבקש להשיבני:

1. הנערכה חקירה על אודות זהות המעביד מסמך זה?

2. אם התשובה לשאלה 1 חיובית, מה העלתה חקירה זו?

3. אם התשובה לשאלה 1 שלילית, מדוע לא נערכה חקירה זו כדי לשים קץ לפעילות החתרנים הנמצאים בארץ-ישראל (לרבות מחוזות יהודה ושומרון בתוכה)?

שר-הבטחון מ. דיין:

1-2. התשובה שלילית.

3. לא סברתי שיש עניין בכך.

חוברת כ"ט, ישיבה רצ"ה

—שאלות ותשובות (ש. תמיר, ד"ר, מיקוניס, ורדיגר, י. תמיר); הצעות לסדר-היום (סרדינס, שורש) —

2. אם כן, מדוע לא ניתן אישור מתאים לקיום כנס זה ביום כ"ח באייר תשכ"ח בירושלים?
3. מתי והיכן יתקיים כנס זה?

שר-הבטחון מ. דיין:

- 1-2. ראה התשובה שהשיבתי היום על שאלתה של חבר-הכנסת שמואל תמיר באותו נושא עצמו.
3. הוא נערך ברמת-גן ביום ה', 6 ביוני 1968.

17. איסור על קציני צה"ל לנאום בחגיגות לציון מלאת שנה לשחרור ירושלים

חבר-הכנסת א. ורדיגר שאל את שר הבטחון ביום כ"ט באייר תשכ"ח (27 במאי 1968):

לפי ידיעות, שנתפרסמו בעתונות, בוטל האישור שניתן לכמה קציני צה"ל להופיע באירועים שונים הקשורים בחגיגות לציון מלאת שנה לשחרור ירושלים. אודה לכבוד השר אם ישיבני:

1. האם נכון הוא שהאישור, שניתן קודם, בוטל אחר כך?
2. אם כן, מדוע בוטל?

שר-הבטחון מ. דיין:

את ההחלטה האומרת שקציני צה"ל לא ינאמו באירועים אלו קבעתי אני, והסיבה לכך היא כי לא ראיתי צורך חיוני בנאומים אלה ומאידך גיסא עלול היה להיות לדבר הד שלילי.

18. שמועות על נפילת חיילי צה"ל בשבי הירדנים בזמן מ"בצע כראמה

חבר-הכנסת י. תמיר שאל את שר הבטחון ביום ב' בסיון תשכ"ח (29 במאי 1968):

בשטחי יהודה ושומרון נפוצות שמועות על כך שמספר ניכר של חיילי צה"ל נפלו בשבי הירדנים בעת פעולות כראמה.

רצוני לשאל את כבוד השר:

- א. מה האמת בשמועות אלה?
- ב. האם ידוע לכבוד השר מה או מי המקור לשמועות?

שר-הבטחון מ. דיין:

- א. אין אמת בשמועות.
- ב. לא.

ג. הצעות לסדר-היום

1. תעריפי שיחות חוץ בטלפון באזור כפרי

ה"ר מ. סרדינס:

אנו עוברים לסעיף י' בסדר-היום: הצעות לסדר-היום. לראשונה הצעה לסדר-היום של חבר-הכנסת שורש: תעריפי שיחות חוץ בטלפון באזור כפרי. רשות הדיבור לחבר-הכנסת שורש.

שמואל שורש (מפלגת העבודה הישראלית):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. רצוני להציע לכנסת לחון במדיניות התעריפים לשיחות טלפון, גם שיחות בין-עירוניות וגם שיחות מקומיות, כי הדברים משולבים.

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. האם נכון הדבר?
2. אם כן — מהי סיבת האיסור?

שר-הבטחון מ. דיין:

1. כן.
2. הערכתי כי אין במעשה זה צורך חיוני ומאידך גיסא עלולים להיות לו הדים שליליים.

15. מעמדם של המשתכנים בחברון ותכנית משרד הבטחון לגביהם

חבר-הכנסת ש. מיקוניס שאל את שר הבטחון ביום כ"ט באייר תשכ"ח (27 במאי 1968):

להלל הידיעות שנתפרסמו בימים האחרונים, כי "מתנחלי חברון" הועברו ממלון "פארק" אל בניין המושל הצבאי בחברון, הנני לשאל את כבוד השר:

1. מי החליט על ההעברה הזאת?
2. מה מעמדם של בני קבוצה זו במשכנם החדש?
3. מי מממן את אחזקתם של בני הקבוצה הזאת?
4. מה תכנית משרד הבטחון לגביהם לעתיד לבוא?

שר-הבטחון מ. דיין:

1. שר הבטחון.
2. לומדי ישיבה, זאליהם נספחים גם מספר אנשי שים נוספים המשתייכים לקבוצתם.
3. אינני יודע.
4. למשרדי אין כל תכנית בנושא זה והוא יפעל לפי הנחיות הממשלה.

16. איסור על צנחנים משחררי ירושלים העתיקה לערוך כנס בירושלים ביום שחרור העיר

חבר-הכנסת א. ורדיגר שאל את שר הבטחון ביום כ"ט באייר תשכ"ח (27 במאי 1968):

נציגות מטעם חטיבת הצנחנים שכבשה את ירוש' לים העתיקה הביעה באוזני את מחאתה, על שלא ניתן להם לקיים בירושלים כנס מאורגן עם מפקדיהם ביום שחרור העיר ונפילת מיטב חבריהם.

אי לכך רצוני לשאל:

1. הנכון הוא אשר אמר לי הנציגים הנ"ל?

אקדים כמה נתוני רקע לנושא זה. לפי הצעת התק" ציב לשנת 1968/69, הכנסות הדואר משיירות טלפון הן 197 מיליון לירות, מזה כ-140 מיליון לירות — הכנסות משיחות מקומיות ובין-עירוניות; 43 מיליון לירות — מדמי שכירות; 13 מיליון לירות — מדמי התק" נה.

בארץ פעילים כבר עתה כ-250 אלף קווי טלפונים. מדי שנה בשנה מתווספים, לפי תכנית הדואר, כ-40 אלף טלפונים בממוצע. תוך תשם שנים נגיע ל-450 אלף

יכול לשוחח שיחה מקומית, שמחירה 16 אגורות, וללא הנבלה בזמן, עם אדם הגר בכפר-אטא. לעומת זאת, קראתי לפני מספר חודשים בעתון, שבישוב כמו כפר מל"ל נמצאים בבית אחד סניף של בנק לאומי והצרכניה, וכשהם רוצים להתקשר ביניהם, הרי זו שיחת חוץ, כי האחד קשור לכפר-סבא, והשני — לרמתיים.

והנה דוגמאות נוספות. האזור של שיחה מקומית בתל-אביב כולל שטח שיפוט של 100 אלף דונם, ובשטח שיפוט זה נמצאות רשויות מקומיות רבות: תל-אביב, גבעתיים, בני-ברק, רמת-גן, אור-יהודה, גבעתיים-שמואל, גני-תקוה, יהוד, נוה-אפרים, נוה-מונ"י סון וקרית-אוננו. כל אלה נחשבים כאזור אחד ושיחה טלפונית באזור זה היא שיחה מקומית במחיר של 16 אגורות.

לעומת זאת, ניקח לדוגמה את לוד, שדה-התעופה לוד ואת רמלה. כאשר מתקשר מישו משה-התעופה לוד ללוד העיר, הרי זו שיחה בדרגה א', כלומר מחירה 16 אגורות, בהנבלה שלשלו דקות בלבד. שיחה בין שדה-התעופה לוד לרמלה עולה 32 אגורות. והרי שטח שתי הערים האלה הוא קטן בהרבה משטחה של תל-אביב רבתי.

דוגמה נוספת — מארבע רשויות מקומיות ששטח שיפוטן אינו גדול משטח שיפוטן של תל-אביב: נתניה, חדרה, כפר-יתיקון ואבן-יהודה. כל התקשרות בין ארבע מרכוזות אלה היא בדרגה ב': בעד שיחה בת שלוש דקות — 32 אגורות.

אבל הבלתי-סביר הוא עוד הרבה יותר גדול. הנה מרכוזות בית-הלל, בעלת 24 קווי, נאות-מרדכי, בעלת 37 קווי וקרית-שמונה, בעלת 367 קווי. מדוע לא יהפכו את שלוש המרכוזות האלה לאזור חיוג מקומי אחד? הוא הרי קטן כנירה. שיש ב-123 קווי, ויבנאל, שיש בה 82 קווי. יכולתי להביא לפניהם דוגמאות רבות נוספות, אבל אינני רוצה להאריך בדברים, כי העקרון הוא למעשה אחד. יש פיזור רב של מרכוזות קטנות וכל תקשורת בין שתי מרכוזות קטנות נחשבת כשיחת חוץ, שמחירה יקר. וכן גם בגן-יבנה וגדרה, ועוד ועוד. כבר אמרתי קודם לכן, שמני מוציא 500 לירות לשנה בממוצע על שיחות בטלפון. לא היו בידי נתונים מתאימים, אבל אני מקווה שכאשר הכנסת תדון בנושא — יובאו לפניו הנתונים האלה. אני חושב שבאזור הכפרי הסכום הממוצע של ההוצאות לשיחות בטלפון הוא לאין ערוך יותר גדול מאשר בשאר חלקי הארץ. בישוב כפרי — כל שיחה עם זרפא, או עם בנק או כל שיחה בענייני עבודה ומסחר היא שיחת-חוץ. ישושים חקלאיים הקשורים למרכוזות בית-הלל או נאות-מרדכי כמעט כל שיחה שלהם היא שיחת-חוץ ומעט מאוד שיחות מקומיות. וכפי שכבר אמרתי, תעריפי שיחות אלו הם יקרים. אינני ידע מה הצדקה יש לכך.

אני יכול להביא דוגמה נוספת ממקום מגורי, הנמצא באזור הקישון, גוש נהלל בעבר. בעבר היו כל ישובי האזור קשורים למרכוז נהלל. מאז הונהג החיוג הישיר קשור חלק מהאזור למרכוז טבעון וחלק קשור למרכוז נהלל. מבית-שערים — מושב שאני תבר בו — עד כפר-יהושע המרחק הוא 5 ק"מ. מחיר שיחת טלפון מבית-שערים לכפר-יהושע הוא 96 אגורות, כי שיחה זו מסווגת בדרגה ה'.

טלפונים. מכשיר הטלפון נעשה למכשיר נפוץ בהרבה בתים. מספר הבתים שבהם יש טלפון גדל והולך.

לפי דברי ההסבר לתקציב של שנה זו, מוציא מניו של טלפון על שיחות כ-500 לירות לשנה בממוצע. אולם השיטה לקביעת מחיר השיחה היא לדעתי מאוד בלתי-סבירה, היא נושאת בתוכה קיפוחים לאזור הכפרי ואינה משרתת את הגידול. היא התפתחה בדרך של הטלת טלאי על גבי טלאי. קודם היתה שיטה שונה, כאשר קביעת המחירים נעשתה על-ידי התקשרות באמצעות טלפונים. כיום הגענו בארץ להישג נכבד: דומני שכ-100% מהתקשרות בטלפונים הם בחיוג ישיר. אולם בכל מה שנוגע לקביעת השיטה והמדיניות של מחירי השיחות — הדברים הם מיושנים. אצבע על כמה עובדות הגורמות לקיפוחים לחלק מן האזרחים. בהצעתי התייחסתי לכפרים, אולם הדבר הזה אינו מצמצם לכפרים בלבד. אני חושב שיש הפליה לרעה לגבי מספר ניכר של מניינים בשיטה הנוכחית של קביעת מחירי שיחות הטלפון.

כיצד נקבעים מחירי שיחות הטלפון? כל מי שמעיין בספר הטלפונים רואה שלדבר זה יש שם ביטוי בשתי צורות: או במחיר או בזמן שהמנייני יכול לדבר. לצורך הבהרת העניין אביא את הדברים רק על פי צורה אחת, של מחירים. שיחה מקומית עולה 16 אגורות והיא אינה מוגבלת בזמן. שיחה המסומנת בדרגה א', בדרגה של 5 ק"מ, מחירה הוא 16 אגורות, אבל היא מוגבלת לזמן של שלוש דקות בלבד, בשעות שבין שבע בבוקר עד ארבע לפנות ערב. מארבע לפנות ערב עד לשבע בבוקר — זמן השיחה הוא כפול. בדרגה ב', במרחק שבין 5 ק"מ ל-12.5 ק"מ, מחיר השיחה הוא 32 אגורות לשלוש דקות; בדרגה ג', במרחק שבין 12.5 ק"מ ל-15 ק"מ, מחיר השיחה הוא 48 אגורות. בדרגה ד' — 15 ק"מ ל-25 ק"מ, מחיר השיחה הוא 64 אגורות. במרחק של 25 ק"מ ל-50 ק"מ מחיר השיחה הוא 96 אגורות. במרחק שלמעלה מ-50 ק"מ מחיר השיחה הוא 1.44 ל"י.

אני אמנם מותח ביקורת על כל השיטה הזאת של קביעת תעריפים, אבל אני רוצה לציין לטובה את הנקודה האחרונה הזאת, ששיחה במרחק העולה על 50 קילומטר אינה עולה יותר מ-1.44 ל"י. אדם המשוחח מאילת עם אדם הגר במטולה אינו משלם יותר משמשלם אדם המדבר בטלפון מתל-אביב לחיפה, וזה דבר חשוב מאוד, שאני מעריכו.

כדי להמחיש את דברי אביא לפניכם מספר דוגמאות. בתל-אביב יש כ-120 אלף קווי טלפון מנויים, ויש בה 13 מרכוזות. אזור תושב תל-אביב יכול לשוחח בשיחה מקומית, העולה 16 אגורות, עם כל תושב אחר של תל-אביב ללא כל הנבלה של זמן. אותו הדבר גם בחיפה שבה 50 אלף קווי טלפון וגם בירושלים שבה 27 אלף קווי טלפון. בשלוש הערים הגדולות יש בסך-הכל 195 אלף מנויים, המהווים 78% מכלל המנויים. לרשות של עוד כ-55 אלף מנויים, המהווים 22% מכלל המחוויקים בטלפון. עומדות 65 מרכוזות, המפוזרות על פני כל הארץ, אולם הם מופלים לרעה, ושוב אביא לפניכם דוגמאות.

במחיר של שיחה מקומית יכול לשוחח איש הגר בבתי-ים עם אדם הגר בקרית-אוננו, שהמרחק ביניהם הוא 10-12 ק"מ. אדם הגר בחיפה, בכרמל הצרפתי,

באותם תשלומים שעלו לשלם. זוהי השתתפות עקיפה או סמויה, אך למעשה היא בעלת משקל ניכר ותופסת מקום ניכר ביותר בסך-הכל של השקעת דואר ישראל בפיתוח מערכת הטלפון במדינה. דואר ישראל שוקד להביא את שירותי הטלפון למקומות המרוחקים ביותר, והדבר כרוך, כפי שמוכן מאליו, בהשקעות גדולות. כדי להביא טלפון אחד לאיזה ישוב בדרום או בצפון, צריך להשקיע השקעות השוות להשקעה בשביל עשרות ואולי מאות טלפונים בישוב צפוף. למשל, ביישוב צפוף גובה הדואר בעד טלפון ראשון 450 לירות, כל זמן שההוצאה אינה עולה על 1700 לירות. מעל ל-1700 לירות צריך המנוי לשלם את כל ההוצאות במלואן. אם, למשל, ההוצאה היא 8000 לירות, צריך המנוי לשלם קרוב ל-7000 לירות. ואילו ביישובים חקלאיים ובאזורי פיתוח גובה הדואר בעד טלפון ראשון 450 לירות, כל זמן שההוצאה אינה עולה על 5000 לירות; כלומר, הדואר משתתף ב-4500 לירות. אם ההוצאה היא מעל ל-5000 לירות, משתתף הדואר ב-50%; כלומר, אם ההוצאה היא 8000 לירות, הרי על 5000 הלירות הראשונות הוא משתתף ב-4500 לירות ועל 3000 הלירות הנוספות הוא משתתף במחצית.

ולא רק הוצאות הפיתוח, אלא גם הוצאות האחזקה של מערכת הטלפון באזורים אלה אינן מתכנסות אלא בחלקן על-ידי התשלומים הנגבים מן המנויים באותם אזורים.

אנו שואפים להגיע למצב שנוכל להיענות לביקוש לטלפונים ללא הגבלה, גם בערים הגדולות וגם באזורי ההתיישבות ובאזורי הפיתוח. אנו רוצים שהאפשרות והסיכוי בנושא זה לאזרח במעלות או באופקים יהיו זהים לאלה שבתל-אביב. נכון שעדיין לא סיימנו מלאכה זו לא כאן ולא כאן, אך דומני שאין להתיישבות וליישובי הפיתוח מקום לרגש נחיתות בנושא זה. זוהי שאלת הכמות.

נוסף לכך קיימת גם בעיית האיכות. השיחות הטלפוניות יחייבות לזרום באורח חופשי והשמיעה צריכה להיות טובה וללא תקלות בכל פינות הארץ. כדי להתקרב ככל האפשר למטרות אלה, משקיע דואר ישראל באופן יחסי סכומים ומאמצים גדולים לאין שיעור בפנים הארץ ובאזורי הפיתוח לעומת מרכזי הישוב הגדולים. בכך אין אנו עושים טובה למישהו. זוהי חובה ממלכתית-לאומית עליונה, המדריכה ומכוונת אותנו מעל ומעבר לכל שיקולים של רווחיות. אין כל אשליות בלבנו שנוכל לצפות להתיישבות באזורי פיתוח ללא הקמת תשתית מבוססת ומקיפה של שירותים ממלכתיים באותם אזורים. בנושא זה הגיע דואר ישראל לשיאים בין-לאומיים. העובדה שהחינו האוטומטי בישראל כבר הושלם כולו, דבר שאירע עד כה רק בשלוש מדינות בעולם, מצביעה בראש וראשונה על מאמץ עליון בכיוון לאותם עיירות ויישובים, הרבה יותר מן המקובל ברוב ארצות העולם, אף הנאורות ביותר. אולם צריך לזכור שמערכת התקשורת היא מפעל עסקי המספק שירותים, והיא נבחנת לא רק במשימותיה הלאומיות ובטיב שירותיה, אלא גם במערכת התשלומים או התעריפים שמי שלמים הצרכנים תמורת השירותים. מערכת התעריפים בכללה מיועדת לכסות את המחיר שהספקת השירותים עולה לדואר. החלוקה במסגרת זו אינה אריתמטית. לא

אנו עדים להתפתחות שירותי הטלפון בארץ. שירותי הטלפון הגיעו להישגים נכבדים — 250,000 מנויים, גידול מספר המנויים ב-40,000 לשנה, החיג הישיר, שיפור טיב השירות; אבל נשארו תעריפים מיושנים, שצריך לשנותם.

על כן אני מציע לדון בנושא זה בכנסת. וכאשר יקויים הדיון בכנסת בנושא זה, אני מקווה ששר הדואר, בעזרת מומחי משרדו, יציע הצעות. אבל גם מי שאינו מומחה יכול להציע הצעות. יכולה להיות הצעה, שמנוי הקשור עם מרכזת שבה מספר הקווים הוא קטן, דמי השכירות החודשיים שלו יהיו נמוכים מ-12 לירות לחודש, כפי שקיים עתה, כי יש הבדל בין מנוי הקשור למרכזת בית-הלל, וביכולתו להתקשר רק עם 24 מנויים, ובין מנוי בתל-אביב, שיכול להתקשר עם 120 אלף מנויים. יכולה להיות הצעה להגדיל את המרחקים ליותר מאשר הם כיום ואשר קובעים את דרגות המחירים של שיחות חוץ בטלפון. כאשר יקויים הדיון בכנסת, אני מקווה, כאמור, ששר הדואר יציע הצעות, אנוכי אציע הצעות, ובוודאי גם חברי כנסת אחרים יציעו הצעות.

רק לפני שבוע הביא שר הדואר הצעה לשינוי בתעריף לדמי התקנת טלפון, והחזרתם לסכום הקודם — 450 לירות במקום 850 לירות. אני חושב שגם בתחום זה של תעריפי השיחות בטלפון צריך לחול שינוי. כאמור, הדבר גונע לאזרחים רבים במדינה. הסכום של 200 מיליון לירות, שאזרחי המדינה מוציאים על שירותי הטלפון, הוא סכום נכבד.

מתוך כל הסיבות הללו חושבני שנושא זה ראוי שהכנסת תקיים בו דיון.

היו"ר מ. סרדינס :

רשות הדיבור לשר הדואר.

שר-הדואר י. ישיבה-שרעבי :

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. אני מציע שהצעה זו של חבר-הכנסת שורש תועבר לדיון בוועדת הכספים. יש לי ספק אם מליאת הכנסת יכולה לדון בנושא הזה, בעוד שהוועדה — בגלל תנאי הדיון שלה — מסוגלת יותר לעמוד על הבעיות הכרוכות בנושא זה, שהן בעיות טכנולוגיות וטכניות, בעיות של מרחקים ותעריפים. בוועדה יהיה הדיון מעמיק יותר ויעיל יותר.

הנקודה העיקרית שהעלה חבר-הכנסת שורש, כפי שאני מבין אותה, היא, ביסודה, בעיית הנטל המוטל על תושבי יישובים מרוחקים במדינת ישראל. בשביל יישובים אלה כל שירות, או כמעט כל שירות, עולה יותר ביוקר מאשר לאזרחים האחרים בסביבות מרכזיות וצפופות אוכלוסין.

כשאני לעצמי לבי ליישובים אלה, בין שהם יישובים חקלאיים ובין שהם אזורי פיתוח. אין כל ספק שאם לא ייהנו יישובים אלה מהעדפות ומתאימות, לא יוכלו להתקיים בכבוד ועניין פיזור האוכלוסיה יישאר מליצה ריקה. בדרך כלל ניתנות העדפות כאלה על-ידי המדינה, אם כי אולי לא בצורה ישירה ומרוכזת, אלא לפעמים בעקיפין ולפעמים במפורז, זעיר פה זעיר שם.

גם משרד הדואר אינו יוצא מן הכלל הזה. תרומתו לאזורי ההתיישבות והפיתוח אינה דווקא מסוג ההקלות שמני טלפון באותם אזורים מרגיש בהן במישרין,

חדשה לאותם ישובים שימצאו את עצמם כתוצאה מן הישגיו משני עברי הגבול החדש.

רצוני להזכיר, כי דואר ישראל נתבע גם על-ידי תושבי הישובים הסמוכים לערים הגדולות, הסמוכים מאוד, אזורים שאין להם דבר עם ההגדרה של אזורים פיתוח או התיישבות, להכליל אותם בתחומי הערים לצורך חישוב השיחות הבין-עירוניות.

אדוני היושב-ראש, זה זמן רב שאנחנו מחפשים דרך שתקל על אנשי ההתיישבות. ערכנו סקר מקיף והתברר לנו שאמנם מרבית התנועה הטלפונית של תושבי הכפרים היא אזורית ובין-אזורית. בדקנו שיטות שונות הנהוגות בעולם, במטרה למצוא בהן אחיזה שתסייע לנו בפתרון, ולו חלקי, של הבעיה הנדונה, בתנאי שתתאים למציאות הישראלית. המגמה שלנו היא לצמצם עד כמה שאפשר את סוגי התעריפים הבין-אזוריים, תוך הטלת הנטל על אזורים מאוכלסים, כלומר, על-ידי שינוי במרכיבי ההכנסה של הדואר. בשלב זה עדיין אינני יכול לומר שכבר עלה בדינו למצוא נוסחה או הצעה מתאימה שתתקבל על דעת הכל, וכמובן גם על דעתנו.

אני מציע איפוא, שהנושא הזה יועבר לוועדת הכספים של הכנסת. אנחנו נביא לפני הוועדה את תוצאות הסקרים והבדיקות שלנו, וגם את ההצעות השונות, ויחד עם הוועדה נסכם אם יש דרך לפתרון השאלה הזאת בצורה שתניח את הדעת, כפי שאמרתי.

הי"ר מ. סרדינס :

האם חבר-הכנסת שורש מסכים שהנושא יועבר לוועדה?

שמואל שורש (מפלגת העבודה הישראלית) : כן.

הי"ר מ. סרדינס :

אנחנו ניגשים להצבעה.

הצבעה

ההצעה להעביר את ההצעה לסדר-היום של חבר-הכנסת ש. שורש לוועדת הכספים נתקבלה.

2. בעיות ההגנה האזרחית

במישור האיומים וההכרחות החוזרות ונשנות בדבר השמדתה של מדינת ישראל.

אולם קיים הבדל במצבים מלפני 5 ביוני 1967 וה-12 בו. בגולן שוב אין מפגזים את ישובינו, שפלת החוף בטוחה מירי תותחי ה"לונג-טום" שהוצבו בהרים המשקיפים עליה. ירושלים מוגנת ומאוחדת. צה"ל נמצא כמאה קילומטרים מקהיר. לפני המלחמה היו צבאות מצרים כמאה קילומטרים מתל-אביב. מצרי טיראן פתוחים. תעלת סואץ סגורה. זהו מצב בטחוני השונה כל כך מכפי שהורגלנו אליו לפני ה-5 ביוני. אנחנו צריכים ללמוד לקח, גם אם חלו שינויים במישור זה בכל הנוגע להגנה האזרחית.

בגבול המזרחי לאורך הירדן קיים מצב מתוח ביותר. שם קיימת מלחמת גבולות, מלחמה ועירה

כל הצרכנים מכסים בתשלומיהם את ההוצאות. קיימת למעשה הטייה מסויימת של הנטל מחלק אחד של האוכלוסיה לחלק האחר, בכיוון מהישוב המרוחק והקטן אל העיר הגדולה.

מבנה התעריפים בחיג האוטומטי בנוי על אזורי חיג. יכולנו ללכת בדרך קיצונית ולעשות את כל הארץ אזור חיג אחד. כל מנוי בכל מקום היה נהנה מדמי שיחה שווים. אבל אז נצטרך להעלות את תעריפי השיחות בכל הארץ כדי להבטיח את סך כל ההכנסות. שאם לא כן נצטרך קופת המדינה לממן מימון תקציבי את שירותי הטלפון, במקום שהיו עסקיים, המתקיימים מכוח הכנסותיהם ובזכות עצמם.

יתר על כן, מלבד הצד העסקי והמשקי יש גם בעיה טכנית-טכנולוגית רצינית ביותר. הדבר היה מחייב להניח קווי טלפון בכמות עצומה מכל נקודה בארץ אל כל נקודה, ממש כאילו ביקשנו לסלול כביש ראשי מכל ישוב אל כל ישוב אחר. בשטח התעבורה, למשל, מוצא הדבר את פתרוננו על-ידי סלילת אוטוסטרדה ראשית ודרכי גישה לישובים. זוהי בערך ההמחשה לרשת שלנו, וביטוייה הוא אזורי חיג. למעשה יש לנו 83 מרכזות, ויכולנו ללכת בשיטה אחרת, קיצונית אף היא, שכל אחת מן המרכזות תהיה אזור חיג נפרד לגבי קבצי עת התעריפים. אולם אין אנו הולכים לא בדרך קיצונית זו ולא בדרך קיצונית אחרת, אלא חיפשנו דרך ממוצעת, שבה ישולבו הדרישות הטכניות עם הדרישות הכלכליות ועם המגמות של עידוד הישובים המרוחקים, וכך הגענו למסקנה שבמציאות הגיאוגרפית והישובית של ישראל הפתרון האופטימלי הוא 11 אזורי חיג.

מובן מאליו שחלוקה לאזורים פירושה גם התנויות גבולות של אזורים והנהגת שיטות של חיג בין-אזורי וי תעריפים בין-אזוריים בין מנויי הטלפון שמשינו עברי גבול אזורי החיג. ואז מנוי המתגורר סמוך לגבול זה מתקשר אל עמיתו, יהיה מרוחק כאשר יהיה, בתוך גבולות אזורי, ומשלם לפי תעריף של שיחה מקומית או אזורית, אך הוא משלם לפי תעריף של שיחה בין-אזורית אם הוא מתקשר אל מנוי אחד בכפר סמוך, השוכן מעבר לגבול האזורי. ברור שכל שינוי או הזזה של הגבול יפתרו בעיה מקומית, אבל ייצרו בעיה

הי"ר מ. סרדינס :

אנחנו עוברים להצעה לסדר-היום של חבר-הכנסת יוסף תמיר: בעיות ההגנה האזרחית. רשות הדיבור לחבר-הכנסת תמיר.

יוסף תמיר (גח"ל) :

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. אתמול לפני שנה תמה מלחמת ששת הימים. צבאות ערב הוכו, מפלתם היתה שלימה, ברם נצחוננו הצבאי לא קידם את השלום. המשטרים במדינות ערב הסובבות אותנו לא התחלפו. קיימות דעות, ולדעתי דעות מבוססות למדי, שהאיבה בקרב עמי ארצות ערב גדלה, השנאה המתפרצת מרגשות אלה ממחישה את הסכנה שבה אנו נמצאים. אנו נתונים היום, למעלה משנה מאז תום המלחמה — כשם שהיינו נתונים בעבר — לאיומי מלחמה ואף לאיומי השמדה, כמעט דבר לא השתנה, מאז פרצה מלחמת ששת הימים,

דווקא משום הסתמכות על הערכות אלה, עתה היא הזמן הנאות ביותר לפעול בתחום ההגנה האזרחית הפסיבית. אינו מטיל צל של ספק שהפעולה ההגנתית האקטיבית היא היעילה ביותר. פעולה כזו היא שהביאה בראשית יוני אשתקד את "השמים הנקיים" מעל ישראל. מרבית שירותי הג"א היו אשתקד מושבתים משום כך.

אין לצפות לסיבוב מלחמתי גוסף נוסח יוני 1967. מכאן שעלינו לעשות פעולות לא-צבאיות על מנת להמעיט ולצמצם אבדן חיים ורכוש כתוצאה מפעולה צבאית מקובלת ואף לא-מקובלת, לרבות נשק חמי, טילים ואף נשק ביולוגי.

הסכסוך הישראלי-ערבי, כבוד היושב-ראש וחברי הכנסת, הוא סכסוך שאין לו אח ורע בעולם כולו. הוא סכסוך קוטבי. הדבר מחייב אותנו להסיק מסקנות לגבי ההגנה האזרחית, הן בישובי הכול והן בערים הצפופות בפנים הארץ. מה עוד שבשנים האחרונות גדל כוח ההרס של הנשק לממדים מאיימים ביותר. זמן ההרתעה הצטמצם ביותר. אין אפשרות להזעיק מראש בואם של מטוסים וטילים. אנו לא נפנה ערים כשם שעשו זאת עמים אחרים. לא נפנה אותם מהרבה סיבות, והמקלט יכול להיות האמצעי היעיל ביותר להגנת האזרחים. הנסיון, שרכשנו בהפגזות בימי הסור, רים על הישובים שעל הגבול, הוכיח שניתן לעמוד בהן אם יש מקלטים מוגנים.

משום כך אני רוצה להציע, שנחזק ונבצר את המבנים ההגנתיים ביישובים השונים, נגביר את קצב בניית המקלטים, נעדרד בניה תת-קרקעית מכל הסוגים. יש להבטיח שהשטחים השונים יהיו נקיים מכל אפס-רות של תבערות. נחזק להבטיח את ההגנה העמידה בפני שריפות והפגזות. יש להגביר את השיטות כגון כבאות, מן דוד אדום, שירותי הצלה, משמר לאומי; יש להבטיח איחסון נאות של ציוד וחומרים מסוגים שונים.

אמצעים אלה מתחלקים למעשה לתקופה של שלום או ערב מלחמה, ובימי מלחמה ניתן לארגן אותם באופן יעיל אם נהיה בעלי תודעה בהשיבות העניין, משום כך אני חושב שעלינו ללמוד משבדיה, שווייץ, נורבגיה, רוסיה המועצתית, שם אימון הג"א הוא אימון חובה. ברוסיה אף חובה על אנשי הג"א להתאמן בלוחמה כימית וביולוגית. בארצות-הברית הוצאה בשנת 1950 תקנה המחייבת את המדינות לפעול במישור דומה.

אצלנו, לפי עניות דעתי, אין המצב משיבי רצון. אני נוטל לעצמי את מלאו האחריות למה, שאם יקרה היום מקרה שריפה בדומה למה שהיה ב"צים", תחזרנה כל התקלות וצפויים כל המחזלים כפי שהיו בזמנו בדליקה ב"צים" לפני כשנתיים.

ועדת הפנים של הכנסת הגישה בזמנו המלצות לגבי שיטות שירותי הכבאות. הדבר לא התבצע בצורה המניחה את הדעת דומה הדבר גם בשטחים אחרים. אביא דוגמה קטנה, והיא מתירגול שנעשה בבניין הענקי של עיריית תל-אביב, תירגול לשעת-חירום. כתוצאה מכך פירסם האחראי לתירגול כ, דבר השלטון המקומי האחרון קטע המספר מה אירע שם: כל הגורמים הסכימו כי יש צורך בהמשך תירגול ושיפור בצוותים המקצועיים בבניין ובתוספת אמצעים, בכללם

בלתי-מוכרת. ישובינו החקלאיים וצה"ל ניצבים מולה זה מספר חודשים. מי שביקר ושהה באזור הגבול הזה בימים אלה יודע להעריך, ויורשה לי לומר — גם להעריך את העבודה הנעשית בשטח. אין לי ספק שהכנסת כולה והעם יודעים מה חשובה העמידה בחזית הזאת. האויב אימץ לעצמו את הלוחמה המתכלת כשיטה. הוא ספג מכות קשות ביותר בשטח זה. הטרור נבלם, אבל לא פסק. אולם האויב מתנחם בשיקום המהיר של צבאות מצרים, בציד הצבאי המסופק בשפע ובהכנות הנעשות לסיבוב הנוסף, לסיבוב הרביעי.

נשיא מצרים אמר לפני כשבוע, שהאומה הערבית צועדת לקראת "מערכה גורלית" חדשה. יום לאחר מכן נשבעו חייליו שבועת נקם, "לנצח או למות". לפני כן היו נשבעים רק, "לנצח".

כל הסימנים מורים על ההליך החוזר ונשנה, שתבוסת צבאות הערבים מוליכה לעימות נוסף. איננו יודעים מתי יקרה. ייתכן שהמאבק בזירה הבין-לאומית יביא את השלים. ייתכן שהשכל הישר יגבר על הטירוף שברעיון השמדת ישראל.

בינתיים שמענו מפי שר הבטחון, משה דיין, הערכת מצב. אין הוא צופה בזמן הקרוב למלחמה. אבל שר הבטחון מוסיף: "אין היא בלתי-נמנעת". לכן מוטב לא לחזור על טעויות העבר לגבי חיזוי אפשרי של עיתות מלחמה. טעונו בעבר לגבי ההערכה בעניין זה. ההערכה היתה בלתי-מצאיתית. אסור לחזור על אותה שגיאה פעמיים.

וכיוון שכך, עתה הוא הזמן הכשר ביותר להכשיר את עצמנו לקראת אפשרות כזו לא רק במישור הצבאי הפעיל, — ואני מדגיש את המינוח, "המישור הצבאי הפעיל" — אלא אף במישור ההגנה הפסיבית. את ההגנה האזרחית, יש להשתית במהירות על ארגון יעיל, כושר מלא, אימון סדיר וכוננות מתמדת.

אם נפנה מבט לארצות השכנות, הרי ניווכח על נקלה במה שמתרחש שם: דמשק הופכת לעיר בצורה. היוצאים אותה מוסרים — שמענו על כך לפני ימים מספר בלבד — על ביצורים המוקמים במבואותיה, על חפירות ברחובות העיר, על האפלת האורות, על האפלת הרכב בערבים, על אווירת מלחמה. ייתכן שיש לכך סיבות שונות, בנוסף לכוננות המלחמתית נגד ישראל; ייתכן שיש סיבות פנימיות או אחרות. ברם עובדה היא, ואין עליה עוררין, ששם קיים מצב מלחמתי מסוכן.

בחזית המערבית — בעבר התעלה מערבה — פונו תושבי הערים השוקקות שבסביבת תעלת סואץ. רבבות הועברו לפנים הארץ. עתונאים מספרים על עבודות קדחתניות באזורים שונים ולהם צבאי מובהק.

השכן במזרח מלבה את האש בלי הפוגה. אינני מתרשם יתר על המידה מגילויים אלה, כשם שאין להתפאר על יותר מדי מן הרעל המופץ מקהיר על מסך הטלוויזיה ערב-ערב בזמן האחרון, בצורה המזכאה ביותר, על ידי קריקטורות ארסיות, קריקטורות משפילות ובזויות מן הנסח הנרע ביותר של המסיתים הנאציים בימי שנות השלושים והארבעים.

אבל אין אף לזלזל בכל אלה. את ההערכות הצבאיות והמשתמע מהן נשאיר לבעלי הסמכות בנידון.

מלחמת ששת הימים. אני מסכים שאחד הדברים החשובים בים ביחד - ואנו פועלים בכיוון זה עם הג"א ועם הרשויות המקומיות - הוא להגיע לידי שילוב יעיל ביותר של הפעולות לימי שלום והפעולות להתגוננות אזרחית. ואני יכול להביא כמה דוגמאות.

הכבאות בימי שלום זוהי פעולה בפני עצמה. להתגוננות האזרחית יש ציוד משלה. היא גם מקיימת אימונים נפרדים, אך שניהם פועלים ביחד כדי לשלב את העניינים של הכבאות לימי שלום והכבאות לימי מלחמה, כדי שאם, חס ושלום, ייווצר מצב חירום, אפשר יהיה תוך זמן קצר מאוד לשלב את שתי המסגרות למסגרת אחת, שתוכל לפעול במהירות המקסימלית. אותו דבר קיים גם לגבי שירות מגן דוד אדום.

לכל רשות מקומית יש ציוד מסויים, לאו דווקא בטחוני. שאותו צריך לאחסן, אולם כאשר מכינים את המחשבים, מביאים בחשבון גם את הציוד של הרשות המקומית הקשור עם פעולות הג"א.

יש ציוד המיועד גם לימי שלום וגם לימי חירום. למשל, גנרטור חשמלי. תקלה חשמלית יכולה לקרות גם בימי שלום. אנו זוכרים את הפסקת החשמל אשר אירעה בימי שלום במדינה גדולה, בארצות-הברית. לכן יש צורך בגנרטור. מובן שהדבר חשוב ביותר בימי מלחמה, במיוחד כיוון שאנו עומדים גם בפני מלחמת גרילה המכוונת כלפי אזרחים, ילדים ונשים, והיא עלולה לגרום נזק לרכוש ולציוד.

הייתי יכול להמשיך ולהביא דוגמאות בלי סוף על פעולות הנמצאות בתיכנון. ייתכן שיש מקום לפעולות נוספות. אולם דומני שאין חילוקי דעות ביני לבין חברי-הכנסת תמיר וחברי כנסת אחרים, שהנושא הוא חשוב ביותר, וצריך להקדיש לו תשומת-לב רבה, אך אני מקווה שהחבר-הכנסת תמיר יסכים אתי שמליאת הכנסת איננה המקום המתאים כדי לקיים על כך דיון, שבו אפשר יהיה לקבל את כל האינפורמציה ולהתעמק בנושא. על כן אני מציע להעביר את העניין לוועדת הפנים, שבה נוכל לדון, לבדוק את כל הפעולות שנעשו ולראות אם יש מקום לפעולות נוספות.

היו"ר מ. סרדינס :

האם חברי-הכנסת יוסף תמיר מסכים להצעת סגן השר - להעביר את הנושא לדיון בוועדת הפנים?

יוסף תמיר (גח"ל) :
אני מסכים.

הצבעה

ההצעה להעביר את ההצעה לסדר-היום של חברי-הכנסת י. תמיר לדיון בוועדת הפנים נתקבלה.

3. זירוז שיקומו של בית העלמין בהר הזיתים

נפטר, מתאבלת משפחתו, מתאבלים קרוביו, מצטערים ידידיו, מבכים אותו ומעלים את זכרו. כך באדם יחיד המובא לקבורה. נחמה מרתא היא למשפחה בראותם את מנחמיהם עלים ומתייחדים עם זכר הנפטר בבית העלמין שבו הוא טמון ולד המצבה שעל קברו.

צאו עתה וראו, מה גדול הוא הצער כשאותה

אפשרויות נוספות לפינוי, שיכללו אמצעי תקשורת. תיגול זה ראוי שלא יהיה בודד. והוא היה בודד, ובארץ הזאת יש בניינים דבי-קומות, מאוכלסים בצפיפות, הן של משפדים והן של מגורים, ואם יקרה ותבוא שעת-חירום פתאומית, אני בטוח ומשוכנע שאנשים לא יידעו כיצד לנהוג.

משום כך אני מגיע לכלל מסקנה, שעלינו לגרום להערכה מחודשת של העניינים הקשורים בהגנה הפאסיבית. יש לקדם את החקיקה שהגישה הממשלה והניחה על שולחן הכנסת בעניין חוק ההתגוננות האזרחית, 1951. אולם אינני יודע מתי ידונו בה. בינתיים, כדי לקדם את הנושא הזה ולגרום לכך שתשומת-לב הממשלה והאחראים לו תופנה לחומרת המצב, אני מציע לקיים דיון במליאת הכנסת.

היו"ר מ. סרדינס :

רשות הדיבור לסגן שר הפנים.

סגן שר הפנים י. ש. בן-מאיר :

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. פרט לכמה פיסקאות, הייתי יכול להסכים לכל דברי חברי-הכנסת יוסף תמיר. אני מסכים אתו שגם בימי שלום ואף אילו לא היינו עומדים לפני איימים והכנות של אויבנו מסביב, היתה מוטלת עליו חובה לתכנן את התודעה של התגוננות אזרחית. אינני נכנס עכשיו לשיקולים של המצב, זה לא נוגע לנושא, כי בין כך ובין כך הדברים צריכים להיעשות.

אינני מסכים לדברי חברי-הכנסת תמיר שצריך לעודד או לדרבן תשומת-לב. חברי-הכנסת תמיר, המתעניין בנושא, דומני שהוא יודע בעצמו - הוא גם ציין כמה פעולות - עד כמה אנו פועלים בשטח זה. אני מסכים כי כמה שפועלים, אין זה מספיק וצריך לפעול יותר.

במלחמת ששת הימים היתה לנו גם ההזדמנות ללמוד מתוך הנסיון. זו היתה הפעם הראשונה שבה עמדנו בפני מבחן בממדים גדולים, ויש גם לציין שבכמה דברים היינו תלויים במזל. לא כל המקלטים היו מוכנים, גם לא כל הציוד האחר היה מוכן, וכן לא ננקטו כל הפעולות האחרות הדרושות כהכנה להתגוננות אזרחית. הדברים לא נעשו - לא רק בגלל אי-הערכת המצב, אלא גם מפני שיש דברים הדורשים זמן. גם מדינות מפותחות ביותר בתחום ההתגוננות האזרחית, הפועות לזרועות שנים רבות, עוד לא הגיעו למצב הדרוש. אינני יודע אם אפילו בשטח זה איננו מתקדמים יותר מכמה מדינות ותיקות ביותר, אולם בכל זאת למדנו מתוך הנסיון.

הג"א עושה פעולות רציניות כדי לשפר את המצב בשטח ההתגוננות האזרחית, גם מתוך הנסיון של

היו"ר מ. סרדינס :

אנו עוברים להצעה לסדר-היום של חברי-הכנסת ורדיגר : זירוז שיקומו של בית העלמין בהר הזיתים. רשות הדיבור לחבר-הכנסת ורדיגר.

אברהם ורדיגר (פועלי אגודת ישראל) :

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. כשאדם מישאל

נכבדים מהר הזיתים. אולם כל הפעולות שנעשו אז לא הועילו, כנראה. עתה מתברר, ולמסקנה זו גם הגיעה הוועדה הבין-משוררית שחקרה במקום, כי החששות על הרס בהר הזיתים לא הגיעו אף לאפס קצהו של החורבן העצום שנגרם לבית-הקברות. אחוז המצבות שניזוקו עולה על שמונים.

ניתן להבחין בצורות של פגיעה. החל ממחיקות והפלת מצבות ועד להרס כללי ומחיקת הקבר מבלי להשאיר כל סימן. וירדנים השתמשו במצבות לבניית מחנות ובסיסים צבאיים, ואף לבתים פרטיים בירושלים ומחוצה לה.

בשמונה נקודות צבאיות גלתה הוועדה שהוזכרתי מצבות, כחלק מבניינים ושבילים, ומאוחר יותר נתגלו בעוד מקומות. היו אלה המחנות באל-עזריה, הר ציון, סוללת מרגמות בראס-אל-עמוד, סוללת תול"רים בדרך אבו-טור, משרות ראס-אל-עמוד, ביצור מגדל דוד, עמדות במושבה האמריקנית, ומקלטים בבתי-מחסה.

צורות החילול הן שונות. נסללו כבישים על השטח, הוקמו מגרשי חניה ומבנים, נהרסו הגדרות ודרכי הגישה, נלקחו המצבות לבניה במחנות ובבתים, מצבות הופלו ונשברו והאזור כולו שומם ועזוב.

חברי הכנסת, הבוקר חזרתי לבקר בהר הזיתים. לאחר שנה שהמקום בידנו, עלי לקבוע בצער, כי המצב הוא כמעט כמו שהיה. פה ושם בולטות מצבות ספורות שבני המשפחה חזרו והקימו. אך רבים רבים נראו כשהם מסתובבים ומחפשים את מקום קבורת יקירי רם. הכביש, שנשלל למלון „אינטרקונטיננטל“, אמנם נסגר, אך עדיין לא נהרס וזרק כליל. הוועדה הבין-משוררית, שבדקה את המצב במקום לאחר השחרור, הגי' שה לשר הדתות כמה הצעות, אולם אלה לא בוצעו. עיריית ירושלים מוכנה להתחיל בעבודת השיקום, ובסקר שערכה במקום נקבע כי הדבר יעלה קרוב ל-6 מיליון לירות. אין לי כל ספק שלו היה מדובר באתר היסטורי מקודש לעדה נוצרית כלשהי, כבר היינו מוצאים את הסכום הדרוש, כפי שמצאו מיליונים לביטוי ההוצאות של שיפוץ כנסיות שנפגעו בתקופת הכיבוש הירדני ובוודאי לא על-ידינו.

בית העלמין שבהר הזיתים המקודש לכולנו — אינו זוכה בכך. שיקום ההר חייב לכלול בתוכו ריכוז כל המצבות ושברי המצבות מהמחנות הצבאיים למקום אחד, זיהוי, והצבת המצבות שזוהו — במקומן. יש לפרק כליל את הכביש שהוביל למלון „אינטרקונטיננטל“ ולא להשאיר אותו במקומו, כשאלפים נעים עליו, ומתחתיו קבורים מאות מאחינו. 120,000 הלירות, שהוקצבו לעיריית ירושלים, כצחוק ייחשבו. יש לגדור את ההר כולו, לקבוע שלטים מתאימים למען ימנע ערביי האזור מעלולות למקום על עדריהם וצאנם.

מחובתנו לראות בהר הזיתים נכס לאומי, נכס שהכאב בו רב על המשמח, אך נכס הראוי למלוא הכבוד והקדושה, למאות אלפי יהודים, בני המשפחה, מכרים וידידים הטמונים כאן, ועל המדינה ליטול תחת חסותה את מלאכת השיקום וזריזות.

העבודה מרובה, אך יש להתחיל בה מיד, אסור לנו להשאיר את המצב כפי שהוא קיים.

מצבה נפגעה, וכפול צער זה עד למספר שקשה לאמוד אותו כלל, כשלא רק מצבה אחת נפגעה אלא 50 אלה מצבות. ועל אחת כמה וכמה כשהקברים עצמם נפגעו ונמחקו מעל פני האדמה.

כזה הוא המצב שמצאנו בהר הזיתים שבידושים, וכמעט כך הוא שנה שלמה לאחר שחרור המקום.

הר הזיתים התקדש בקדושה יתרה במסורת ישראל, אלפי מאמרים במקורותינו מדברים על ייחודו של ההר וקדושתו. כבר אמרו חכמינו זכרונם לברכה כי „עתידה תחיית המתים להתחיל בהר הזיתים“. המקום היה לאתר שאליו נשאו כפיהם יהודים מכל קצווי תבל ומכל חלקי הארץ. כאן, במקום שפעמיים של משיח יישמעו לראשונה, נקברו קדושי האומה ורבבות מבני עמנו.

שרידים לקבורה מוקדמת נמצאו במקום והם מתייחסים לתקופת הבית הראשון והשני. בתחום הר הזיתים קבורים זכריה הנביא, חולדה הנביאה, אותם הנביאים — עליהם כתב ר' עובדיה מברטנורא במאה החמש-עשרה, ואני מצטט: „ובהר הזיתים יש מערת חגי הנביא, יותר מעשר מערות זו לפנים זו“, ותלמידו מוסיף „ובהר הזיתים יש מערה גדולה הנקראת עד היום בשם, קברי הנביאים' ולא היו קבורים על ידה אלא גאון וצדיק חד בדרא“. כאן, בהר זה, טמונים רבים מיקירי ירוש' לים ומנהיגיה הרוחניים שבכל הדורות.

תולדות הר הזיתים חופפות את תולדות עמנו, וכבר אמר שר הבטחון בעת שהובאו חללי מלחמת תש"ח לקבורה, כי „קבורת המתים בהר מסמלת כי יש חיים לידו“, כי היהודים חזרו למקום.

הרס וחורבן על המקום המיתו גויים רבים. אולם תמיד חזרו היהודים ושיפצו ושיקמו את הקברים והמצבות. הנוסע רבי בנימין מטודילה מתאר, כי בעת שביקר במקום בשנת 1173, עת שלטו הצלבנים באזור, היה הרס במקום. וכך הוא כותב: „אבל בני אדם הורסים בו הקברים ובונים מהם בתיהם מן האבנים“. אף בתקופה מאוחרת יותר, לפני מאה שנה בערך, היתה הבעיה קיימת. בספר זכרונותיו של הקונסול הבריטי בירושלים מסופר כי „באמצעות החכם באשי היהודים משלמים קיצבה מיוחדת לפלחים מכפר השי-לוח, למען לא יהרסו הקברים בהר הזיתים“.

הקברים נהרסו אז ויד היהודים חצבה קברים נוספים ושיפצה את הקדומים. בתקופת חמישים השנים האחרונות שלפני קום המדינה נשמר הר הזיתים היטב על-ידי יהודי ירושלים וטופח יפה וכך מנעו פגיעות נוספות במקום. התמונה כולה השתנתה לאחר כ"ב באדר תש"ח, עת נקבר אחרון היהודים במקום — עד לשחרור ההר בידי לוחמינו במלחמת ששת הימים.

אדוני הוישב-ראש, אין אנו יודעים מתי התחילו הירדנים מעשיית בריחת הקברים ובשימוש במצבות לצורכי בינוי. אין לנו כל ספק שתנופה גדולה לכך הביאה ההחלטה וההתחלה של ביצוע בניית המלון „אינטר-קונטיננטל“ והכביש המוביל אליו שנשלל כולו בשטח בית-הקברות.

עוד בשנת 1961 ידעו בישראל, בעקבות גילויים שנעשו מהאוויר ומהקרקע, כי הירדנים הורסים חלקים

קת חילול בתי-העלמין בהר הזיתים ובחברון", מתשרי תשכ"ח, אוקטובר 1967. הסקר הזה הונח על שולחן הכנסת וכל חברי הכנסת בודאי קיבלו אותו.

היה זה סקר תיעודי בלבד. אין בו שום הגזמות. כל מה שנמצא באותה חוברת מבוסס על תעודות ומסמכים בדוקים, וקצת על סמך עדויות בדוקות ומנופות. בסקר הזה צורפו גם המלצות מה לעשות לתיקון המצב. צילמנו גם סרט דוקומנטרי, אשר נוכל לראות אותו בקרוב, כדי לתפוס משהו מן המצב ששרר שם.

יחד עם זאת התחלנו לשפץ את מה שניתן כצעדים ראשונים. ראשית כל, מצאנו שחלק מבית-העלמין, אותו חלק שסמוך ליד אבשלום, נהפך למגרש חניה אשר השתרע על פני חלק גדול למדי של בית-הקברות. סגרנו את השטח הזה כדי למנוע את המשך החילול. הדבר השני היה קשור באותו כביש פנימי שנשלל מבית-העלמין, "אינטרקונטיננטל" לכביש יריחו. הכביש הזה נסלל ממש על גבי קברים והביא להרס מצבות או לכיווין כמעט בעפר. בוועדת השרים לענייני פנים ושירותים דתיים החלטנו לסגור את הכביש הזה, כלומר להרוס אותו. כדי לעשות זאת, היינו צריכים לעשות שתי פעולות: להרחיב את הכביש ל"אינטרקונטיננטל", כדי שיהיה דו-סטרי; להוריד את האספלט של הכביש הפנימי כדי לללות את הקברים ולתקן את המצבות. פעולה זו עלתה לא 20 אלף לירות כי אם 220 אלף לירות. היא נעשתה ונעשית בשיתוף עם עיריית ירושלים ומועצת בתי-העלמין שבירושלים, והיא עדיין נמצאת בעיצומה. אני מקווה שתיגמר בקרוב.

יתר הפעולות שנעשו על-ידינו ועל-ידי חברות קדישא, ביזמת המשפחות, הן: שוקמו כ-4,000 מצבות אבל זו רק טיפה מן הים. כי יש עוד כ-40 אלף מצבות הרוסות, אשר אין למצוא אותן כלל או שיש שבירים מהן, ויש בהן חלק אשר מוצאים אותן וצריך להחזירן למקומן.

רצוני לציין כאן דבר חשוב אחד: בדרך כלל הידיעה לגבי הקברים וזיהויהם היא במצב טוב, כי לחברות קדישא יש פנקסים מאד מפורטים, וגם צילומים מפורטים למדי של הקברים, ואפשר אפוא לזהות את הקברים ולהחזיר את המצבות או לעשות מצבות חדשות.

מתוך הנחה שהעניין מאד חשוב, וגם כדי לעשות את הפעולה כראוי - והיא תעלה הרבה מאד כסף, דבר שמחייב את השתתפותה של הממשלה -, מינתנו ועדת השרים לענייני פנים ושירותים דתיים ועדת-משנה מיוחדת לעניין הר הזיתים. ועדת שרים זו כבר קיימה ישיבה, קיבלה את החומר ואת התכנית, ובין היתר גם החליטה על כמה פעולות שיעשו בקרוב. השאלה העיקרית היא: איך לגייס את הסכומים, וכן - לקבוע את סולם העדיפויות. בוועדת השרים יש נטיה שהעדיפות הראשונה תהיה גידור וסימון של השבילים הפנימיים. העדיפות השניה - תיקון המצבות. אולם ראשית כל צריך לגדור את השטח כדי שלא יהיה הפקר. אלה הפעולות אשר סימנה ועדת השרים לענייני הר הזיתים, ואין אני חוצה להיכנס ברגע זה לפירוט. יש גם החלטות בעניין זה ועתה צריך לגשת לביצוען. הוספתי רק דברים מעטים, כי אינני חוצה להיכנס

ואסיים בתפילה שנשאתי שם בעומדי למול כל השבר והחורבן, מתוך דברי הנביא ישעיהו: "ובנו ממך חרבות עולם, מוסדי דור ודור תקומם, וקורא לך גודר פרץ, משובב נתיבות לשבת".

אני מציע לכנסת לדון בבעיה זו כדי להביא לפתרונה.

הי"ר מ. סרדינס:

רשות הדיבור לשר הדתות.

שר-הדתות ז. ורהפטיג:

ברשות היושב-ראש, מורי ורבותי. חברי-הכנסת ורדיגר נגע בבנייה חשונה מאד וכאובה מאד. כבר עמדתי במקצת על בעיה זו השבוע, כאשר מסרתי סקירה על תקציב משרד הדתות. בעיה זו מעסיקה אותנו זה שנים, עוד לפני ששוחזר הר הזיתים. בית-העלמין שעל הר הזיתים הוא ותיק מאד, מקודש מאד, וקברו בו עד הרגע האחרון. עד כדי כך היה חשוב לנו המקום הזה, שבהסכם שביתת-הנשק עם ירדן בשנת 1949 הובטחה לנו, בסעיף 8(2), גישה חופשית לשימוש בהר הזיתים, כשם שהובטחה לנו, כמובן, גישה חופשית לכותל המערבי ולמקומות קדושים אחרים. בסעיף נאמר: "גישה חופשית למקומות הקדושים ולמוסדות התרבות ולשימוש בבית-הקברות שעל הר הזיתים". בכל אופן, השלטונות הירדניים לא רק שהפרו את הסכם שביתת-הנשק, למרות כל-כך הרבה דרישות שתינתן אפשרות של גישה, אלא גם חיללו בית-קברות זה בצורה - בלי הגזמה - "ואנדלית". קשה לקבוע מתי התחיל הדבר, אבל במשך הזמן הגיעו אלינו דברים מפורטים יותר. בכל אופן, עוד בשנת 1962 או בסוף 1961, כאשר התחילו לתכנן את בניית המלון "אינטרקונטיננטל" פאן אמריקן", עוררונו בעיה זו והתחילו למצול כל אפשרות כדי להביא לידי כך שממשלת ירדן תשמור על בית-קברות זה ולא תחלל אותו. ניצלנו השפעות של מדינות ידידותיות וניהלנו או קורספונדנציה ענפה מאד בעניין זה. קיבלנו אז גם הבטחה, על-ידי אינטרבנציה, שאותה חברה אמריקנית שהתחילה לבנות לא תסכים לקבל מגרש על הר הזיתים, ואמנם לא נבנה המלון על הקברים, אבל הכבישים נסללו תוך כדי הרס הר הזיתים. כבר אז, כדי להביא זאת לתשומת-לב הציבור ולתשומת-לב ממשלת ירדן, פרסם משרד הדתות חוברת על הר הזיתים, על קדושתו וחשיבותו, ובהוברת זו פנינו לממשלת ירדן בקריאה שתשמור על כבוד המקום וקדושתו. מה שנתגלה לנו עם שחרור הר הזיתים עלה הרבה על כל החששות שלנו. לא שיערנו ולא עלה על דעתנו, שבתקופה קצרה למדי יעשו הרס גדול כל-כך.

מספר המצבות שנהרסו הוא למעלה מ-40 אלף. לאילו מטרות השתמשו בהן - על כך כבר עמד הנואם שקדם לי. אני יכול רק לומר שהוא נגע רק באפס קצהו של החילול, של שבירת מצבות לרסיסים והשאת מצב של הרס גמור באותו בית-עלמין.

עם השחרור עשינו פעולה מאומצת למדי. ראשית כל, מיניתי - על דעת הרבנים הראשיים ושר המשפטים - ועדה שבה השתתפו נציגי משרד הדתות, משרד המשפטים, משרד החוץ והרבנים הראשיים. על ועדה זו הוטל לערוך סקר תיעודי של המצב. היא ערכה את הסקר ופרסמה אותו בשם "סקר הוועדה לבדי-

כנראה הרבה יותר גדול, ואם נרצה לעשות שיפץ מקיף, יעלה הדבר הרבה יותר.

אני מבקש שהמזיע יסכים להצעתי להעביר את העניין ליועדת הפנים.

היו"ר מ. סרדינס :

האם חברי-הכנסת ורדיגר מסכים?

אברהם ורדיגר (פועלי אגודת ישראל) :
כן.

היו"ר מ. סרדינס :

לפנינו הצעה אחת: להעביר את העניין ליועדת הפנים. אני מעמיד אותה להצבעה.

ה הצבעה

ההצעה להעביר את העניין ליועדת הפנים נתקבלה.

לפרטי התכניות שיש לנו בקשר לכך. אם הצעתו של חברי-הכנסת ורדיגר באה לזרז ולהחיש את העבודה, בחינת אין מזרזין אלא למואז, אין לי כל התנגדות שהצעה זו תועבר ליועדת הפנים של הכנסת. אולם אינני רואה כל טעם שהדיון ייערך במליאת הכנסת, כלומר שנצטרך כאן להיכנס לפרטי התכניות. ליועדת הפנים של הכנסת נוכל להביא את כל החומר, וכבר יש בידנו חומר רב שאספנו בוועדת השרים לענין הר היותים ושנזון באותה ועדה.

לא הייתי רוצה להתייחס לנימה הפולמוסית שבדברי חברי-הכנסת ורדיגר, שבביכול אין יחס מתאים לאתר יהודי קדוש. אני חושב שרק בעידנא דריתחא נאמרו הדברים. עצם העובדה שהוקמה ועדת שרים מיוחדת לענין שיקומו של הר היותים מוכיחה עד כמה מחשיבים אנו את עניין הר היותים ואת שיקומו. ברור שהדבר קשור בהרבה מאד עבודה ובהרבה אמצעים כספיים. ההערכה הראשונה - ולא לכל העבודות - מגיעה ל-6-7 מיליון לירות, וההרס שנעשה שם הוא

4. פרסום הודעות רשמיות ומודעות מסחריות באמצעות מחלקה

במשרד ממשלתי

היו"ר מ. סרדינס :

אנחנו עוברים להצעה לסדר-היום של חברי-הכנסת שופמן: פרסום הודעות רשמיות ומודעות מסחריות באמצעות מחלקה במשרד ממשלתי. רשות הדיבור לחברי-הכנסת שופמן.

יוסף שופמן (גח"ל) :

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת הנכבדים. לפני מספר חודשים נתקיימה במדינת ישראל ועידה כלכלית. סמוך לה אמר היועץ הכלכלי - אינני יודע בדיוק אם הוא יועץ כלכלי לשר האוצר או לראש הממשלה - מר ונדברג, אדם אחראי מאוד, שעמד בראש אגף התקציבים במשך שנים רבות, והוא אמר זאת ברדיו שלנו, כי הממשלה לא תטפל בעניינים שהיומה הפרטית תוכל לטפל בהם, וכי היא תגביל את פעולותיה הכלכליות בחברות הממשלתיות שלה לאותם עניינים יסודיים שהיומה הפרטית לא תוכל ליטול על עצמה, היות והמשימות כבדות וקשות.

והנה מתברר שקיימת מחלקה בממשלה, ליד משרד ראש הממשלה, אשר הפכה לסוכנות מודעות. קיימות סוכנויות מודעות רבות במדינה הזאת, ויש עוד סוכנות מודעות אחת - זו של הממשלה.

קל להבין למה עשתה זאת הממשלה. כי הלא החברות הממשלתיות כפסידות כל כך הרבה כסף. מתוך השקעה אשר, כמדומי, מסתכמת בלמעלה מ-3 מיליארד לירות, ההכנסות פערטות, ולכן רוצים שהמודעות של אותן חברות ממשלתיות תעלינה פחות כסף. הממשלה מקבלת בעתונים הנחה גדולה, ואם כי המחלקה הזאת, על פקידיה, גם כן עולה כסף, הרי בכל אופן היא עולה פחות מאשר הקומיסיון שיש לשלם לסוכנות מודעות הפרטיות. קיימה של מחלקה כזו פסול מיסודו - ועוד אומר בהמשך דברי מה נעשה בעולם הרחב בעניינים אלה. אפשר היה להבין אילו היה זה צינור שבאמצעותו מוסרים הודעות של הממשלה לפרסום, כמו למשל הודעות של משרד הבטחון על סדרי

הגיוס ומועדי ההתייצבות של חיילי הגיוס, או הודעות של משרד התחבורה ביחס לרישום מכוניות. אבל מסתבר כי מחלקה זו מטפלת גם בפרסום מודעות מסחריות של חברות ממשלתיות, כמו למשל מודעות פרסום על מצרך יסודי מאוד, שקשה להגיע לייצור, כמו חומר הניקוי "קלין". בחר שזה מוצר המיוצר על-ידי חברה ממשלתית, המפרסמת את מודעותיה באמצעות אותה מחלקה ממשלתית. כמו כן יש שם מודעות על "נופש ובריאות המשתלבים בטבריה בחודש נובמבר במחירים מיוחדים". מתפרסמות שם מודעות של חברת "שיכון ופיתוח", על אפשרויות רכישה של דירות בהנחה גדולה בתל-אביב והסביבה, או חנויות למכירה ברמת-אביב. כן מתפרסמת מודעה על מכירת דג "סול צפוני", וזאת באמצעות המחלקה הממשלתית.

אדוני היושב-ראש, פרט לנקודה זו, השוללת הכנסות מבעלי סוכנויות למודעות ועובדיהן, יש כאן בעיה נוספת. קיימות פירמות פרטיות כמו חברת "יצהר" ו"עץ היות", שאף הן מייצרות חומרי ניקוי, והן מפרסמות מודעות העולות להן בסכומים יותר גדולים מאשר אותן מודעות המתפרסמות על-ידי חברת "קלין". זוהי התחזות בלתי-הוגנת של הממשלה בפירמות פרטיות, שאינן יכולות לפרסם מודעות באמצעות אותה מחלקה ממשלתית.

ניקח לדוגמה את מודעות הפרסומות של קבלנים פרטיים כמו המודעות של חברת רובינשטיין, או חברת ברשקב לבניה. כאשר חברות אלה מפרסמות מודעות, הן משלמות בעדן מחיר מלא, בה בשעה שפירמה ממשלתית, כמו חברת "שיכון ופיתוח לישראל בע"מ", מפרסמת מודעות במחירים יותר זולים, בהפיש ניכר למדי של מחירים. ושוב לפנינו התחזות בלתי-הוגנת בין חברה ממשלתית לבין חברות פרטיות. כבר אינני מדבר על כך שחברות ממשלתיות מהנות מכל מיני פריבילגיות וזכויות מיוחדות ואינן חייבות לדאוג להכנסות ורווחים, כמו שחייב לעשות כל אדם פרטי. יש

לפי נתוני האיגוד הישראלי לפרסום, הגיע היקף הפרסומים בארץ בשנת 1966/67 ל-60 מיליון לירות בקירוב. מתוכם מפרסמת המחלקה פרסומת מסחרית של חברות ממשלתיות - שאני מבין שעל פרסומת זו ודאי יצא הקצף - בהיקף של כמה מאות אלפי לירות בלבד לעומת הוצאה לפרסום של חברות ממשלתיות הנמדדת במיליונים רבים של לירות, שנעשית באמצעות החברות הפרטיות. תסכימו אתי על כן שאין כאן פלי-שה לתחום היזמה הפרטית.

אבל אין הנושא חדש. לפני מספר חודשים פנו אלי נציגי איגוד המפרסמים וקבלו על כך שהממשלה נכנסת לתחום פעילותם ושהיא מנהלת התחרות בלתי-הוגנת. בהתאם לבקשת איגוד הפרסומאים בדקנו בזמנו את טענתם לגבי היקף פעילות המחלקה, ובעיקר את הטענה שההוצאות של מחלקת המודעות אינן מתכסות על-ידי העמלה הנמוכה הנגבית על-ידי המחלקה, אותה טענה שהשמיע כאן חבר-הכנסת שופמן.

הוסכם בין משרד האוצר לבין איגוד המפרסמים, שנמנה לכלכלן שיערוך בדיקה בנושא זה. הבדיקה נעשתה על-ידי כלכלן מבחוץ, שנבחר בהסכמה הדדית. לפני מספר שבועות קיבלנו את מסקנותיו של אותו כלכלן, יועץ כלכלי, שבחן את העניין, בדק אותה, בדק את הטענות השונות והעלה את מסקנותיו.

אני רוצה לקרוא מתוך החומר שקיבלנו מאותו יועץ כלכלי, שנתקבל על ידנו, לבדוק את הבעיה בתיאום מלא עם איגוד המפרסמים. אקרא כמה קטעים מתוכו.

במבוא הוא כותב: "סקר זה הוכן לפי הזמנת סגן שר האוצר בעקבות פניה של האיגוד הישראלי לפרסום. נציגי האיגוד טענו, שמחלקת המודעות הממשלתית מתחרה בהם בתנאי תחרות בלתי-הוגנים, על קבלת פרסומים מחברות ממשלתיות. נציגי האיגוד העלו שתי טענות עיקריות (כמו ששמענו גם כאן מפי חברי-הכנסת שופמן): (א) מחלקת המודעות הממשלתית מהנית מהג-חות גדולות אצל העתונות והרדיו, שפרסומיהם פוטים אינם יכולים ליהנות מהן, כלומר, משיעור ההנחות הגדול שכביכול מקבלת המחלקה הממשלתית; (ב) שה-מחלקה הממשלתית אינה מכסה בעמלה שהיא גובה מהמפרסמים את כל הוצאותיה. חלק מההוצאות הכרו-כות בפעולתה ניתנות לה חיסם, באשר היא כיחידה ממשלתית אינה חייבת לשאת בהן.

מטרת הסקר, על כן, כפי שהוגדרה במכתב של סגן שר האוצר מיום 4 בפברואר 1968, היא לבדוק טענות אלה, לקבוע את העמלות שהמפרסם משלם למחלקת המודעות הממשלתית ולפרסומאים פרטיים ולנסות להסביר את ההפרש בעמלות." אלה היו הטרמס אוך רפרטס" ליועץ הכלכלי, שנכתבו על ידי בתיאום מלא עם האיגוד.

אקרא עכשיו את הסיכום והמסקנות: "מחלקת המודעות הממשלתית מקבלת מהעתונות ומהרדיו הנחות בשיעור של 30%-40% בשביל מודעות של חברות ממשלתיות. משרדי פרסום יכולים להגיע לאותן הנחות אם מחזור הפרסום שלהם גדול ובתנאי שהם משלמים במומונים. המחלקה גובה מהמפרסמים עמלה בשיעור של 5% מהמחזור נטו. בדקתם לה ההוצאות, בכללן אלה שהמחלקה פטורה מהן בהיותה יחידה ממשלתית, מראה

להן גם דרך יותר קלה להציג את הסחורה למכירה בכל מיני מקומות. אבל יש כאן גם התחרות בלתי-הוגנת ישירה בכל הנוגע להוצאות מסחריות של הפיר-מות השונות.

ומה נעשה בשטח זה בעולם הגדול לפני שני מכתבים משני איגודי פרסומת באנגליה. לא תהא זו סנסציה אם אוכיר לחברי הכנסת, שבאנגליה קיימת ממשלה של מפלגת ה"לייבור", היא מפלגת העבודה הבריטית, שקשה להאשים אותה שדווקא היא אוהדת את היזמה הפרטית ומתנגדת לפעולות הממשלה. והנה מה שכותב האיגוד לפרסום בשם, "Advertising Association, London", איגוד לפרסום בלונדון, במכתב מיום 1 בספטמבר 1967, לאיגוד ישראלי לפרסום: "המצב בממלכה המאוחדת הוא כזה, ששום משרד ממשלתי או גוף רשמי אחר לא יורשה לפעול כסוכנות לפרסום או ליהנות מהנחות הניתנות לסוכנות לפרסום על-ידי אמצעי פרסום שונים. אפילו מודעות ממשלתיות או רשמיות אחרות, הנמסרות על-ידי המשרד המרכזי לאינפורמציה, אינן נהנות מהנחות. המשרד המרכזי לאינפורמציה, למעשה, - כרגיל אצל מפרסמים אחרים, רשמיים או מסחריים - מוסר את רוב מודעותיו באמ-צעות סוכני הפרסום, ואלה מקבלים את ההנחות ולא הגוף הממשלתי." על החתום מי שנושא תואר, אשר אליו יוצאת נפשו של חברי-הכנסת אבנרי, לורד מונטא-בנס.

המכתב השני הוא של "איגוד של המשתמשים בפרסומת", לונדון, מיום 23 באוגוסט 1967: "אנו מצטערים לשמוע על בעיותיכם לגבי לשכת העתונות של ממשלת ישראל. המצב בארצנו הוא בדיוק הפוך. משרד מרכזי לאינפורמציה מטפל בכל פרסומי הממש-לה, אולם עושה אותם בתנאים מסחריים רגילים באמצעות סוכנויות לפרסום. כזה המצב לא רק בממלכה המאוחדת, כי אם בדרך כלל גם בקנה-מידה בין-לאומי. ואני מקווה שתוכלו להשתמש בעובדות אלה כדי להסדיר את העניינים עם ממשלת ישראל."

אדוני היושב-ראש, אני חושב שהגיע הזמן - ביחד לאחר מה שסיפרו למשקיעים בוועידות כלכליות שונות - שבמלאכה מסובכת ויסודית כזו, הדורשת השקעות כל-כך גדולות, כמו סוכנות למודעות, לא תטפל עוד הממשלה ותשאיר זאת לחברות פרטיות.

אני מציע לקיים דיון בכנסת בהצעה לסדר-היום.

הי"ר מ. סרדינס:

רשות הדיבור לסגן שר האוצר.

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. הממשלה מקיי-מת מספר שירותים מרכזיים לצרכיה, וזה נכון, כגון: המדפיס הממשלתי, מינהל הרכב הממשלתי וכדומה. מחלקת המודעות והפרסום של משרד ראש הממשלה עוסקת במימון מודעות של משרדי הממשלה ושל חב-רות ממשלתיות, שלממשלה למעלה מ-50% מהבעלות עליהן, וכן תאגידים שלא למטרות רווח, שהממשלה משתתפת בניהולם. על משרדי הממשלה מוטלת חובת ההודקות לשירותי מחלקת המודעות והפרסום, ואילו החברות הממשלתיות מקבלות את שירותיה במיח-ה, ואך ורק במידה שהן רוצות בכך.

אורי אבנרי (העולם הזה - כוח חדש) :

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. אני מציע להעביר את ההצעה הזאת לוועדה. אני קצת מומחה לבעיה זו - מזווית אחת לגמרי, מזווית מקבלי המודעות.

לפרשה זו של מסירת מודעות באמצעות המחלקה הממשלתית יש אספקט שהוא לא פחות מעניין מן הדברים שהועלו על-ידי חבר-הכנסת שופמן, והוא, שמסירת המודעות האלה משמשת כמכשיר של שיחוד פוליטי מצד אחד וכהענשה פוליטית מצד שני.

ההבדל היסודי בין המחלקה הממשלתית לבין חבר-רות הפרסום הפרטיים הוא שחברה פרטית צריכה לדאוג לאינטרסים של הלקוח, ועל כן היא בוחנת מה המדיום הנכון לפרסום המסויים, מה תפוצתו של כל מדיום, והיא מחלקת את המודעות לפי הטיב הזה. קיימת סטטיסטיקה על חלוקת המודעות בארץ. הנתונים על מסירת המודעות מטעים החברות הפרטיות אינם דומים בשום צורה לנתונים על המודעות הנמסרות משרד המשרד הממשלתי. המחלקה הממשלתית מוסרת מודעות לעיתונים חסרי כל תפוצה, עיתונים בעלי תפוצה פיקטיבית, עיתונים הקיימים רק כדי לפרסם את האנומים של חברי כנסת של המפלגה המוציאה את העיתון, עיתונים שהתפוצה שלהם נמדדת במאות, לא באלפים. אלה זוכים ליבול גדול של מודעות ממשלתיות, שאינן אלא סובסידיה ממשלתית, פשוטו כמשמעו. ואילו עיתונים שהם נפוצים מאוד בארץ - ולא אוכיר שמות - עליהם יש חרם מוחלט מטעם המחלקה הממשלתית. אני עובד במקרה בעתון מסויים, ולפי סקרים מוסמכים, ביניהם סקרים שבוצעו מטעם הממשלה, ידוע מי קורא את העיתון הזה, עם אילו שכבות נמנים הקוראים אותה, ומה תפוצתו. היו משרדי ממשלה - ואני מדבר מתוך נסיון - שרצו לפרסם דווקא בעתון זה מודעות מיוחדות, מתוך ההנחה שעתון זה נקרא על ידי השכבות שאליהן היו מכוונות מודעותיהם. אחד השרים בממשלה הנוכחית פנה אל המחלקה וביקש להעביר את מודעות משרדו אל העיתון הזה, והמחלקה השיבה לו: לא. יש הוראה שלא למסור מודעות ממשלתיות לעיתון הזה. זוהי הוראה שאין לה שום קשר לאיזה שהוא שיקול כספי, שום קשר לשיקול של אינטרסים ממשלתיים, שום קשר לשיקול של רנטביליות המפעלים הממשלתיים, אלא רק לשיקול פוליטי מובהק. זרם המודעות הממשלתיות, הממלא תפקיד חשוב במשק עיתוני הארץ, מכון בעיקרו על-ידי שיקולים פוליטיים מפלגתיים ואחרים, ללא כל קשר לטיבן ולמטרותן של המודעות.

בהצטרפי לכל הטענות שהשמיע חבר-הכנסת שופמן, מן, ובהוסיפי לטענותיו את אלה שהשמעתי זה עתה, אני מציע לכנסת להעביר את העניין לוועדה, לבירור יסודי ביותר.

היו"ר מ. סרדינס :

אנחנו עוברים להצבעה.

הצבעה

ההצעה לקיים דיון על העניין במליאה לא נתקבלה.

ההצעה לקיים דיון על העניין בוועדה לא נתקבלה.

ההצעה להסיר את העניין מסדר-היום נתקבלה.

שהעמלה הדרושה לכיסוי כל ההוצאות הכרוכות בפרסומיהן של החברות הממשלתיות היא 6% מהמחזור נטו, שהם 3.6% - 4.2% מן הברוטו. העמלה הנשאת אצל הפרסומאים הפרטיים תלויה בהנחות שהם מקבלים מהמדינה ובהחזר הנחות הניתן למפרסמים. שיעור של 18% מן המחזור ברוטו נראה כמייצג את הממוצע. התחום הוא מ-15% עד 25%. הוצאותיהם של הפרסומאים אינן אחידות, אך בממוצע, במשרדים גדולים, גדולות ההוצאות פי חמישה מאלה של מחלקת המודעות הממשלתית. העתונות והרדיו אינם נפגמים מבחינה כספית מפעולות המחלקה הממשלתית. ההנחות הניתנות לה דומות להנחות המצטברות הניתנות למפרסמים בהנחה בסיסית, הנחת מחיר והנחת מזומנים.

לאחר שקיבלתי את הדיון-וחשבון הזה שלחתי ב-22 במאי 1968 מכתב למר פדל, יושב-ראש האיגוד הישראלי לפרסום, בו הודעתי לו: "בהמשך לבירור שנוער במשרדנו לגבי טענתכם על תחרות בין מחלקת הפרסום הממשלתית לבין הפרסומאים הפרטיים, ביקשתי, על דעתכם, ממר דוד כהן לערוך ניתוח כלכלי להשוואת התנאים וההוצאות הריאליות של מחלקת המודעות הממשלתיות והפרסומאים הפרטיים. מר דוד כהן הגיש לנו זה מכבר ממצאיו, ומתוכנו אני למד שאמנם שיעור העמלה הנגבה על-ידי מחלקת המודעות מכסה את הוצאותיה. כמו כן מצוין הדו"ח, שההנחה הניתנת למחלקת המודעות אינה עולה על זו הניתנת לפרסומאים בעלי מחזור שווה, ולעתים אף גופלת ממנה. לאור ממצאי הדו"ח הצעתי למשרד ראש הממשלה להעלות את אחוז העמלה ל-6% (מ-5%), ולמנוע כל ספק לגבי כיסוי ההוצאות. כמו-כן ביקשתי להקפיד על כך גם להבא, שטיפולה של מחלקת המודעות יצטמצם אך ורק לחברות ממשלתיות, ואף זאת בהסכמתן המלאה. לא נראה לי שיש מקום לשינויים נוספים. רצ"ב אני ממציא לכם חמישה עותקים מהדו"ח של מר כהן."

אדוני היושב-ראש, חברי הבית, הטענות שהעלה כאן חבר-הכנסת שופמן גובעות, דומני, מאי-דיעת הפרטים. גם אני התרשמתי מהטענות כפי שהובאו למשרד דנו, על כן ביקשנו לבדוק אותן. בחנו אותן, ואני יכול לציין שלטענות שהושמעו אין אחיזה במציאות.

אני רוצה להעיר עוד, שהסדר המודעות הממשל-תיות קיים עוד מתקופת המנדט. בתקופת המנדט היה פרסום המודעות הממשלתיות חינו. עם הקמת המדינה הוחלט על תשלום בשיעור של 50% לפחות. לגבי מודעות של חברות ממשלתיות התשלום הוא בשיעור של 60%, כמו של מפרסמים גדולים.

היות והנתונים שאני מעלה בזה עומדים, דומני, בסתירה לנתונים שהועלו על-ידי חבר-הכנסת שופמן, אני מציע להסיר את ההצעה מסדר-היום. אני מוכן להמציא לו העתק מהדיון-וחשבון הזה. מספר עותקים ממנו הפניתי גם לאיגוד המפרסמים. אני חושב שהדו"ח הוא אובייקטיבי, בחנו את כל הפרטים, את כל הנתונים, ובהתאם לכך אני מציע להסיר את ההצעה מסדר-היום.

היו"ר מ. סרדינס :

הצעה נוספת לחבר-הכנסת אבנרי.

ד. חוק נכי רדיפות הנאצים (תיקון מס' 2), תשכ"ח-1968 (* (קריאה ראשונה)

הי"ד מ. סדרים:

אנחנו עוברים לסעיף כ"א בסדר-היום: חוק נכי רדיפות הנאצים (תיקון מס' 2), תשכ"ח-1968, קריאה ראשונה. רשות הדיבור לסגן שר האוצר.

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. הצעת התיקון לחוק נכי רדיפות הנאצים משנת תשי"ז-1957, העומדת כעת לדיון לפנינו, נוגעת לנכים, תושבי ישראל, שבקצבת הסכם לוקסמבורג משנת 1952 אינם זכאים לקבל פיצויים מן הרפובליקה הפדרלית של גרמניה בעד נזקי גוף ובריאות אשר נגרמו להם עקב כליאתם במחנות הריכוז ואובדן כושרם לפעול פעולה רגילה בשטח הגופני או השכלי.

בטרם אגע בפרטי החוק, המוצע כעת, רצוני להזכיר עובדות מספר הנוגעות לנכים הללו ולביצוע החוק משנת 1957, בעת שנחקק, ועד היום.

בעת חקיקת החוק העיקרי בשנת 1957 התבססו על ההנחה - לפי הנתונים שנתקבלו מארגוני הנכים - כי מדובר, בקירוב, ב-3,000 תובעים וכי ההוצאה הקשורה בכך תגיע לשני מיליון לירות לשנה בערך. אולם במרוצת השנים נוכחו לדעת כי מצב הדברים במציאות שונה לחלוטין ממה שחשבונו מלכתחילה.

עד ליום 15 באוגוסט 1960, המועד האחרון שנקבע בחוק להגשת התביעות על-ידי התובעים, נתקבלו כ-30 אלף תביעות, ואילו לאחר התאריך הקובע הגיל הוגשו עוד כ-10,000 תביעות, אשר לפי הסמכות אשר ניתנה בחוק לרשות המוסמכת, עליה לטפל בהן ולאשרן אם מצאה טעם סביר לאיחור שחל בהגשתן.

יחד עם זאת ברור שהרשות המוסמכת לא אישרה את כל התביעות שהוגשו במסגרת חוק זה, ואפשר לציין כעת שהטיפול במרבית התביעות כבר הסתיים; מספר הנכים שאושרו לקבלת תגמולים עד היום מגיע ל-16,200 איש, ומספר זה עשוי לגדול, בקצב איטי יותר מאשר בעבר, בעוד כאלף עד אלפיים נכים. דהיינו, נתקב למספר של 18-19 אלף נכים, לעומת המספר של 3,000 נכים שהבאנו בחשבון בתחילה.

הסכום שהוציאה המדינה עד עתה לתשלום תגמולים, טיפול רפואי ושאר ההוצאות הכרוכות בביצוע החוק, הגיע למעלה מ-164 מיליון לירות, ובתקציב שנת 1968/69 נועדה למטרה זו הוצאה שנתית נוספת של 23 מיליון לירות לפרוץ.

מעניין לציין עוד את סכומי ההוצאה הקשורים בביצוע החוק כולו, דהיינו את הסכומים שיהיה עלינו לשלם בשנים הבאות. ברור שכל זה לפי אומדן. קשה להגיע להערכה מדויקת לגמרי בנוגע למה שיקרה באוכלוסיה הזאת בעתיד, מבחינת אורך החיים הצפוי, ההחמרה במצב הבריאותי וכו', אולם גם לפי התחזיות ה"מינימליות" תגיע ההוצאה הצפויה הנספגת למאות רבות של מיליוני לירות.

כידוע לכולנו, מאז נתקבל בכנסת החוק העיקרי, חוק נכי רדיפות הנאצים, תשי"ז-1957, כבר הוגשו כהזדמנויות שונות הצעות אחדות לתיקון החוק הזה. מגמתן של כל ההצעות האלו היתה להגדיל את זכויות נכי רדיפות הנאצים, בעיקר בכל מה שמגיע לתגמולים. ואם כי יש לשבח את המניעים ההומניטריים שהם נר לרגלי המציעים, הרי למרות עובדה זו נאלצנו לא פעם לצאת נגדם ולהוכיח שההצעות היתה מעל ומעבר למה שיכולה המדינה להרשות לעצמה. ולפיכך נדחו כל ההצעות הנ"ל והוסרו מעל סדר-יומיה של הכנסת, בבחינת "תפסת מרובה לא תפסת".

כבר אמר שר האוצר מעל במה נכבדה זו, דומני בשנת 1965, כי אין לאמדם בכסף את סבלו של האדם ואין להשיב בפיצוי הכספי, הניתן לנכה, אפילו חלק מן הסבל שעבר עליו ושהוא מנת חלקו בחייו. יחד עם זאת, אין אני ידע אם מישנה, ובכלל זה גם מישנה מבין חברי הכנסת הנכבדים, יכול להציע נוסחה "אובייקטיבית", לפיה ניתן לחשב את צרכיו של ציבור נכי רדיפות הנאצים לעומת יכולתה של המדינה לספק צרכים אלה.

רבותי חברי הכנסת, אינני בא לטעון כי הואיל והבעיה שלפנינו אינה מן הקלות, הרי אין למצוא לה פתרון, אלא יש להשאיר את המצב הקיים. אדרבה, כבר אמרנו בדיון הקודם בכנסת, כאשר הובאה לפנינו הצעתו הפרטית של חבר-הכנסת צימרמן, כי אנו מכירים בכך שיש צורך למצוא תשובה נאותה לשאלה זו, והאוצר יכין הצעה משלל לתיקון החוק ויביאה לפני הכנסת, לאישורה.

הצעה זו נועדה לתת תשובה נאותה ופתרון מתאים לבעיה שלפנינו. אולם, הבה נראה תחילה מה הבעיה, ומה הקשיים המצויים לציבור נכים זה. ראשית כל רצוני להזכיר ולהדגיש כי קיימת אבחנה חשובה ביותר בין ציבור נכי רדיפות הנאצים לבין ציבור נכים אחר, כגון נכי המלחמה בנאצים, שאליהם מבקשים שים תמיד להשוות את ציבור נכי הרדיפות. נכי המלחמה בנאצים הם ברובם המכריע גברים מפרנסי משפחה, ואילו ציבור נכי הרדיפות מורכב ברובו מנשים שבחלקן המכריע הן עקרות-בית, ולכן התגמולים המשווים להם להן מהווים כעין "השלמה" להוצאות מחייתן, ואינם ה"בסיס" שעליו מושתת קיום המשפחה.

אמנם נכון הדבר שקיים מספר מסוים ומצומצם של נכים שלגביהם התגמולים לפי חוק זה הם מקור הכנסתם היחיד, ואנו מבינים שציבור זה ניצב מול בעיית פרנסה וקיום הוגן. בהצעתנו יש אם כן סעיף הבא לפתור גם בעיה זו.

לפיכך אפשר לצמצם את הנושא הזה ולהגדירו בשתי נקודות עיקריות: (א) שינוי כללי בשיעור התגמולים המוצע בחוק לאור השינויים שחלו במשך השנים במדינה, הן מבחינת המחירים והן מבחינת השכר; (ב) מציאת פתרון ותשובה לבעייתם של אותם הנכים

— חוק נכי רדיפות הנאצים (תיקון מס' 2) (דינשטיין, סרדינס); סקירת שר המשפטים על פעולות משרדו (דיון) (סרדינס, אלוני) —

ההוצאה השנתית הנובעת מהגדלה זו נאמדת בסך 4,100,000 לירות.

סעיף נוסף הכלול בהצעה שלפנינו בא לפתור את בעיית ה"נצרכים", שהוכרזו אותם מקודם. הכוונה לנכים שאין להם הכנסה נוספת, מלבד התגמולים שהם מקבלים לפי אחוזי נכותם, או שהכנסתם הנוספת אינה עולה על סכום מסוים, כפי שייקבע בתקנות. הנכים הללו, אשר אינם מסוגלים להשתכר למחייתם, ניצבים מול בעיות קיום ופרנסה חמורות, שאין ביכולתם להיאבק עמן ולפתור אותן בכוחות עצמם. לכן הוגי סבור שעל המדינה לתת את דעתה עליהם, כדי להושיעם ממצוקתם ולאפשר להם תנאי קיום הוגנים יותר. לפי ההצעה יקבלו נכים אלה, בעלי 50% נכות ויותר, תגמול נוסף בסכום התגמול הרגיל שהם זכאים לו לפי אחוזי נכותם. נמצא אם כן שנכה "נצרך", בעל 50% נכות, יקבל תגמולים חודשיים בסך 239.20 ל"י, נכה בעל 80% נכות יקבל סך 382.74 ל"י, ונכה בעל 100% נכות יקבל סך 478.42 ל"י.

ההוצאה המשוערת, אשר תדרש בסעיף זה, תגיע לחצי מיליון לירות לשנה.

יתר הסעיפים שבהצעת החוק נוגעים לעניינים נוהליים בעיקר, ובאים לתת תשובה לשאלות שהתעוררו, במרוצת הזמן, תוך כדי ביצוע החוק.

כנסת נכבדה, הוגי סבור שהצעת החוק שלפנינו היא שקולה ומאוזנת והיא באה לפתור את הבעיות העיקריות שנתעוררו, היינו לגשר על פני הפער שנוצר במרוצת השנים בין רמת החיים במדינה לבין שיעור התגמול לים הניתן לנכים אלה לפי החוק הקיים, ולשם כך הצענו העלאה כללית בשיעורי התגמולים לכלל ציבור הנכים; ומאידך גיסא יש כאן דאגה ופתרון לבעיותיהם של הנכים הנצרכים, כדי לאפשר להם קיום הוגן, בבחינת "וחי אחיך עמך".

אבקש איפוא, אדוני היושב-ראש וכןסת נכבדה, להעביר את החוק המוצע לוועדת הכספים.

היו"ר מ. סרדינס :

הדיון על הצעת חוק זו יתקיים באחת הישיבות הקרובות.

אשר אין להם — חוץ מן התגמולים שהם מקבלים לפי החוק — כל מקור להכנסה נוספת.

הצעת החוק העומדת כעת לדיון באה לפתור את שתי הבעיות הנ"ל, באופן הוגן ומניח את דעתם של כל הנוגעים בדבר.

אגב אורה, בהצעתו של חבר-הכנסת צימרמן הוצע, בין השאר, להסדיר את בעייתם של הנכים הזכאים לתגמולים מגרמניה בעד נכותם, בהיותם שייכים לחוג השפה והתרבות הגרמנית ואשר מסיבות שונות זכאים גם לתגמולים בסכום קטן מסכום התגמולים שהיו זכאים לקבל מן האוצר במדינת ישראל אלמלא הזכרה זכותם לקבל תגמולים משלטונות גרמניה. גם אנו מכירים בכך שאנשים אלה עשויים לצאת מקופחים כתוצאה מהוראות החוק הקיים, וכדי למנוע קיפוח זה החליט האוצר להסדיר את הדבר על-ידי התקנת תקנות מתאימות שנגיש לוועדת הכספים אשר תדון בהצעת תיקון זו.

ועתה, רצוני לעמוד בפרוטרוט על הסעיפים העיקריים הכלולים בהצעת התיקון שלפנינו, וראשית כל, על הסעיף הנוגע להעלאת שיעורי התגמולים לכלל ציבור נכי הרדיפות.

כידוע, משולמים התגמולים לנכי רדיפות הנאצים, רטרואקטיבית, משנת 1954. מאז פרסום החוק בשנת 1957 חלה עליה הן במחירים והן בשכר במדינה. מאידך גיסא, לא חל כל שינוי בתגמול הבסיסי של נכי רדיפות הנאצים, אשר נקבע בחוק משנת 1957.

אני סבור, שמן הנכון יהיה לצמצם את הפער הזה, ולפיכך הצעתי להגדיל את התגמולים שישולמו לנכי רדיפות הנאצים, החל מה-1 באפריל 1968, בשיעור של 30%, על-ידי הגדלת התגמול הבסיסי מ-50 אגורות לכל אחוז נכות ל-65 אגורות לאחוז הנכות. לפי זה, נכה בעל 25% נכות יקבל תגמולים חודשיים בסך 59.80 ל"י במקום סך 45.99 ל"י שהוא מקבל כיום; נכה בעל 50% נכות יקבל סך 119.60 ל"י במקום 92.01 ל"י ונכה בעל 100% נכות יקבל סך 239.21 ל"י במקום סך 184.02 ל"י, שהוא זכאי לו לפי החוק הקיים. על-ידי השינוי הזה תגיע, בדרך כלל, רמת התגמולים של נכי רדיפות הנאצים לשל נכי המלחמה בנאצים.

ה. סקירת שר המשפטים על פעולות משרדו (המשך הדיון)

הונע על-ידי המאבק הצודק, החוקי, הלגיטימי, הדמוקרטי של מדינת ישראל, שלנו, על זכויותינו, ואינו תופעה של שנאה ושל אלימות מצד המדינות השכנות לנו, אשר לדאבנו ולדאבון כולנו אינן שכנות החיות אתנו בשלום אלא רואות כנראה דרכים נאותות לפתרון בעיותיהן במעשי אלימות. מנסים לטפל עלינו את האשם או לראות בנו את הגורם לתופעה זו, בנו ובמי שעומד לצד מאבקנו הצודק, ולפנות לסנטימנטים ולרגשות של הציבור ולערבב את התחומים.

כמדינת חוק, כמדינה שרק לפני שנה עמדה במלחמה ועדיין סובלת ממעשי אלימות ברוטאליים, ועם זאת חיה ומשתדלת לקיים חוק ומאמינה בתבונה האנו-

היו"ר מ. סרדינס :

הכנסת תעבור להמשך הדיון על סקירת שר המשפטים על פעולות משרדו. רשות היבור לחברת-הכנסת אלוני.

שולמית אלוני (מפלגת העבודה הישראלית) :

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, בטרם אנע בדבר רים השוטפים, הנוגעים למשרד המשפטים, חושבת אני שעלי להעיר מה שאולי צריך היה שר המשפטים להעיר או להזכיר לנו. לפני שבוע בוצע רצח נתעב בארצות-הברית, ויש המנסים להשתמש בתופעה זו כדי להרעיל את האווירה והאמון באדם החושב ובגישה הדמוקרטית; יש המנסים לטעון, כאילו מעשה נתעב זה

כאמור, במקביל לכך עומדים אנו לחוקק את חוק יסוד: זכויות האדם. לא מכבר היה פסק-דין של בית המשפט העליון, שקבע שיש אצלנו לאקנות בחוק בעניינים מסויימים, בהם יש אנשים שלא נעשה להם דין צדק. היינו, שהמשפט אינו נתן תשובה עליהם, שהמחוקק לא נתן תשובה עליהם. כגון העניין של אפשרות הפקעת נישואים במקרה שביט-הדין קבע שיש מקום לכך.

הועלתה הצעת חוק פרטית לפתרון העניין. הידיים כבולות. אומרים שיש לנו הסכם של סטטוס-קוו, הסכם שנוגד את המחשבה הקונסטיטוציונית הדמוקרטית במהותה. אי-אפשר להסכים שהחיים חדלים להתפתח, אי-אפשר להסכים שבתי-המשפט חדלים לפסוק פסקי דין; אי-אפשר להסכים לפני ארבע שנים על נוסחה מסויימת שכן יהיו החיים, ובעיות חדשות לא תעלינה. אילו אפשר היה לקבוע נוסחאות כאלה, קבועות - אין צורך בדמוקרטיה. במתמטיקה ובפיסיקה יש נור-מות קבועות מה כן ומה לא. לכן אין מצביעים שם. בחיים הפוליטיים אין נורמות קבועות. בחיים הפוליטיים יש דינמיקה ושיקול-דעת ומציאות וצרכים משתנים.

עצם המחשבה שעל-ידי הסכמים אפשר לכבול את ההתפתחות החברתית ולמנוע מתן תשובה לבעיות שבתי-המשפט והחיים מעלים, זהו דבר מסוכן, לדעתי. אבל הוא נהוג אצלנו.

האם אנשים שכן נוהגים במשך עשרים שנה יכינו לנו את חוק זכויות האדם? האם יכינו הם את החוק הרצוי? האם יכולים הם להכין את החוק הרצוי? אני סבורה שמשרד המשפטים או הכנסת חייבים לתת את הדעת, כיצד לתת לגוף שדן בעניין זה משמעות רחבה יותר. יש לכך כמה דרכים.

דרך אחת היא שהכנסת תחוקק ואילו תוקף החוק יתחיל לאחר בחירות נוספות. תוך התמודדות עם בחירות. יש אפשרות אחרת, מקובלת בעולם, שלצורך זה מכניסים אנשים בלתי-תלויים, שידעוניהם, השכלתם ומעמדם הציבורי הולמים עניין זה, לחוות את דעתם. הם יושבים ומכניסים את הדבר, והם מעין אסיפה מכוננת.

תופעה כזו מקובלת בארצות הברית ובארצות אחרות לצורך כל שינוי בחוקה. מכל מקום, תהיה זאת אשליה אם נגיד שהיום אנחנו יכולים להכין, בשביל אותה כנסת, בשביל עצמנו, עם ההסכמים שלנו, את החוק הרצוי.

היות ואינני רוצה שנעשה חוק מצוי, עם פשרות, חוק צולע, הייתי מבקשת לתת על כך את הדעת.

אודי אבנרי (העולם היה - כוח חדש) :
למה לא משאל-עמ?

שולמית אלוני (מפלגת העבודה הישראלית) :

אינני מאמינה במשאל-עם. בעניינים כאלה חייבים לשבת אנשים קרואים לעניין זה, נציגי העם, נבחרים מיוחדים לצורך זה. לכך אני מסכימה. הייתי אפילו הולכת לקראת בחירת אסיפה מכוננת לעניין זה. משאל-עם בעניין זכויות, דבר המחייב מחשבה, אותו לא הייתי משאירה ליצרים. בשום פנים ואופן לא. אם תחשוב על כך, גם אתה לא תהיה מעוניין בזאת. במבנה הממשלתי שלנו, במשרדים השונים פו-

שית ודברים הנכונות הבלתי-אלימות למאבקים צודקים - כדאי שנוהיר את עצמנו ואת כל החברה הדמוקרטית מפני טשטוש מוחין שמנסים לכפות עלינו, ומפני שימוש בדרכים שאינן דמוקרטיות והצדקת תופעות שהן ברוטאליות למאבק על עניין צודק. כי שום מאבק על עניין צודק בדרכים של פאנאטיסם, בדרכים של חוסר סובלנות, בדרכים של אלימות - אינו יכול לשאת פירות צודקים. הדברים נכונים כלפי העולם. והדברים חייבים להיות נכונים קודם כל כלפי עצמנו ואורת החיים שלנו. ואני מאמינה שכן אנו רוצים שהחוק והמשפט במדינה יקוימו ויתנהלו, ואנו שואפים שאבנם כך יקוימו ויתנהלו בעולם כולו, בין עם לעם ובין אדם לאדם.

במסגרת זו של הדיון על משרד המשפטים ניתן מקום רחב לנושא הנקרא - חוקי יסוד והכנת חוקה למדינה. אין ספק שזהו אחד היסודות החשובים ביותר לקביעת נורמות בחיי המדינה וניהולה. יש לציין בסיפוק - והייתי אומרת, כמעט בשמחה - שסוף סוף בכנסת השישית, לאחר תקופה ארוכה, מאז הכנסת הראשונה, באנו לכלל מסקנה ברורה וחד-משמעית שאנו זקוקים לחוקה ולחוק יסוד: זכויות האדם. אבל נושא זה מעורר בעיה נוספת שלא נתנו עליה כלל את הדעת. נראה לי שהדבר מחייב דיון רחב למדי. חוקה מתקבלת בדרך כלל על ידי אסיפה מכוננת, היינו על-ידי גוף שאינו אינטרסנט ישיר למהות החוק הנקבע, על-ידי גוף שאינו קשור בכל מיני הסכמים קואליציוניים. וכאשר אני אומרת, "הסכמים קואליציוניים", אלה הסכמים למיניהם שאינם קווי-יסוד ושלא פורסמו ברבים והציבור לא הצביע עליהם.

אם הכנסת תהיה הגוף שיחוקק את החוקה לעצמו, משמע שהיא חורגת מן המחשבה המרכזית הבסיסית על מהותה של חוקה. זאת חייבים לחוקק אנשים שהם קובעים את הרצוי במובן הקונסטיטוציוני הכללי, לא להם אלא לחברה שבה הם חיים, לפי האני מאמין של החברה ולא כשהם קשורים בשלשלאות כבדות וקשות של הסכמים ל"מצוי" קואליציוני צר.

מה קרה מבחינת המבנה שלנו היתה לנו אסיפה מכוננת שהסכה את עצמה לאסיפה מחוקקת, לבית-המחוקקים, וכביכול הכנסת היא היוזרת של האסיפה המכוננת הזאת. אבל שיטת החקיקה היא השיטה הרגילה של קבלת כל חוק וחוק. עם קבלת חוק יסוד: הממשלה, למעשה אנחנו עומדים לסיים ריקמה שלמה של פרשת סדר השלטון והמשפט, הכולל ויש לנו חוק יסוד: הכנסת, חוק יסוד: הממשלה, חוק יסוד: הנשיא, יש לנו חוק בתי-המשפט וחוק השופטים שבמהותו הוא חוק יסוד. זאת היא אותה מערכת של סדרי השלטון והמשפט שהגיעה לכלל גיבוש.

לאחר כל זאת נתחיל לעבוד על חוק יסוד: זכויות האדם. כדי להבטיח את מערכת החוק הקונסטיטוציוני שיהיו בו יסודות אמיתיים של הרצוי, שיהיה משוחרר מאותם כבלים של הסכמים מקריים, יש לתת את הדעת על הקמת גוף בלתי-תלוי, בלתי-קשור בהסכמים, שהוא יהיה אותו גוף של אסיפה מכוננת, שיתן את העיבוד הנכון והתיקונים הנחוצים לחקיקה זאת של פרשת סדרי השלטון והמשפט - ואז יהיה למערכת חקיקתית זו מעמד מיוחד.

הייתי מבקשת שהשר יבהיר לנו קצת, לא דווקא בקשר לחוק הזה, מהי עמדתו ביחס לכך שחייבת להיות נורמה אחידה לכלל האנשים בארץ. שהרי החוק קים חייבים להתיר ולאפשר קולקטיביות וקואופרציה - אבל לא לכפות אותן; להגן עליהן, אבל לא לכפות עליהן הר כניגית לדורותיהן, כי החקלאים הם אנשים הגרים במקום מסויים. האם יש נורמות שונות לאנשים שונים? ואם מדובר בדיני עבודה - כלום עוזבי קיבוצים אינם זכאים לנורמות ולתחיקה סוציאלית, אותו דבר בסיסי שכל האנשים שווים לפני החוק ושמוגנים באופן שווה על-ידי החוק, וגם בתחום התחיקה הסוציאלית, בתחום הבטחון של חירות ממחסור יש להעניק אותה נורמה שחייבת להיות כנונה לכלל התושבים? האם בעניינים מסויים שבהם בשלות או מתבשלות קבוצות לחץ מסוג זה או זה (ויש לנו קבוצות כאלה למיניהן) - שם אפשר לשחק בנורמות?

והערה אחרונה: חברי הכנסת אונייה העלה נקדה חשובה מאד - שאני מסכימה בה אתו בכל לב - ביחס לענייני דין על-ידי דחית ישיבות ודחית מתן פסק-דין. הבעיה כאובה וידועה. הייתי מציעה בעניין זה שלא יותקנו תקנות והסדרים על-ידי האדמיניסטרציה, אלא שנשיא בית-המשפט העליון, יחד עם יושב-ראש לשכת עורכי-הדין, יעביר את הנושא הזה בתביעה לשופטים וללשכת עורכי-הדין, שהם יישבו ויפתרו את הבעיה הזאת. עליהם המלאכה הזאת להציע את התקונים ולהציע את הארגון, ואותו אשראי שאנו נותנים להם, שהם עומדים על משמר הצדק במדינה - ייהנו ממנו, אבל גם יתחייבו בו ויכינו דרכים לתקון המצב הזה. נדמה לי שאם עליהם תוטל תביעה זו, תיעשה המלאכה, ותיעשה ללא אנטאגוניזם. כי אני חוששת, מתוך נסיון בתחומים אחרים, שאם יועבר הדבר בדרך של תקנות על-ידי האדמיניסטרציה או אפילו על-ידי הכנסת, תתעורר רגנה מתיחות שאינו רוצים לפתח אותן ולא לחדד אותן. ומה שאנו רוצים - הרי זה לפתור את הבעיה. ואני חושבת שהשופטים ולשכת עורכי-הדין יהיו ערים במידה מספקת אם יתנו על כך את הדעת ויעשו מאמץ למצוא את הדרך הנכונה ביותר, שלא תהיה אצלנו התופעה הקיצונית של ענייני דין.

היו"ר מ. סרדינס:

רשות הדיבור לחברי הכנסת קלינגהופר, ואחריו לחברי הכנסת ביבי.

יצחק ה. קלינגהופר (גח"ל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. בתקופה הנסקרת היו מוטלות על משרד המשפטים, מלבד משימות הרג"ל, משימות יוצאות מגדר הרגיל, שהיה עליו למלא בגלל המצב שנוצר כתוצאה ממלחמת ששת הימים. משימות אלו היו בעיקר בתחום הושתת סיוע לשלטון ותינו הצבאיים בשטחים החדשים, בכל הנוגע להבטחת הניהול של חיי משפט תקינים בהם. אם שר המשפטים וצוות עוזריו קיבלו על עצמם, נוסף לטיפול בעניינים שהם ענייני המשרד בדרך כלל, גם מלאכה זו, שנדרשו לעשות עקב המלחמה, וביצעו אותה ביעילות ובאמצע-עים שעמדו על רמה מקצועית-משפטית גבוהה - הרי ייחרת הדבר בתולדות המשרד כהישג רב. והוא ראוי שחשיבותו תצוין במיוחד בדיון הנערך כעת בכנסת

עליה בנפרד במידה רבה. הואיל והזמן קצר, במקום לנתח דברים אלה בדרך של הצגת שאלות:

באילו מידה דואג משרד המשפטים, בודק ומפקח על חקיקת המשרדים האחרים? באילו מידה בודק משרד המשפטים ומפקח על חקיקת-משנה בחוק-עזרי הייתי מציעה לאותן ועדות מחקר שדיבר עליהן שר המשפטים - ויש לי כמה נושאים שהיו מתאימים לתחום טיפולן - לבדוק מה מהות חוקי-העזר שאינם תואמים את החוק, נוגדים את החוק ונוגדים את המשפט הטבעי, ומבוססים ובנויים על הסכמים של רוב מקרי על חשבון האזרח. באילו מידה מותר במדינה מתוקנת, בהסכמים של רוב מקרי ב"קלושמל" זה או זה, במועצה גדולה או קטנה, למנוע אנשים מלכת לאספה תרבותית בדרכי שלום, כל יש בריונים שנמצאים במקום אחר שהדבר איננו לטעמם, ולכן מגייסים לצורך מניעת האספה, לא הבריונות, את משרד הפנים והמשטרה. לפי איזה חוק מתבצעים דברים כאלה?

הפיקוח על החקיקה ועל חקיקת-המשנה הוא צורך חיוני. יש רשויות המוציאות כספים רבים מן האזרח, וזאת ללא חוק. אמנם הן עושות זאת על-ידי חקיקת חוקי-עזר, אבל ללא חוק. הדבר מנוגד לסעיף 5 ו-6 לפקודת סדרי השלטון והמשפט, אבל האזרח לא ילך לבית המשפט בשל 20, 30 או 50 לירות. לעומת זאת, לקופות העירויות הדבר מכניס כסף רב.

הייתי רוצה להתייחס לפעולת היועץ המשפטי, שהכנסת הנכבדה מעניקה לו סמכויות רבות כמגן הציבור. מתי הוא מופיע כמגן הציבור, באינטרסים של הציבור, מחוץ לתביעה הכללית? שר המסחר והתעשייה, למשל, הקים ועדה לחקירת ענייני הגז. הוא לא עשה זאת משום שחברות הגז היו מקופחות. הוא עשה זאת משום שהציבור היה מקופח. באותה ועדת חקירה הופיעו מיטב עורכי-הדין בשם חברות הגז, אף לא נציג אחד של היועץ המשפטי, כנציג הציבור, ששר המסחר והתעשייה מצא לנכון להגן עליו, לא טרח להגיע לשם וללמוד את הבעיה הזאת. יותר מדי דברים מסורים לתחום סמכותו של היועץ המשפטי ולא נעשה בהם דבר. אולי חייב היועץ המשפטי לבדוק, לתאם, לתגל ולהקפיד שהאינטרס של הציבור אמנם יגיע לכלל ביטוי באמצעות אחד הנאמנים שלו?

בכנסת הזאת הגן שר המשפטים בלהט רב על הסעיף בחוק לשון הרע הנותן הגנה לציבור שמוציאים עליו דיבה. אני התנגדתי לסעיף הזה, אבל הוא תמך בו ומצא אותו לסעיף חשוב ביותר. מדוע אין היועץ המשפטי מגיש תביעה כנגד המוציאים דיבה על כל הרופאים במדינת ישראל, על המנתחים במדינת ישראל? יהיה חוק האנטומיה וההנתולוגיה אשר יהיה - ואין אני שבעת-רצון מן החוק כמות שהוא וחושבת שלתובעים תיקונים יש "קיים" משלהם - אבל בין זה לבין הוצאת דיבה מרושעת על ציבור רופאים גדול בארץ, עם שמות, עם צילומי זוועה, עם פניה להסתה של ציבור תמים - היכן קולו של היועץ המשפטי והיכן סמכויותיו? מדוע אין הוא מגיש כאן תביעה זוהי הזדמנות בשבילו להוכיח שאמנם סעיף זה היה חשוב כל-כך כפי שהסביר לנו פה השר.

בתחום אותה חקיקה פעילה וחשובה שהובאה לפנינו - הובא והונח על שלחן הכנסת גם חוק המושבים.

בפקודה האנגלית. סבורני שאם הנוסח העברי החדש הוא שצריך להיות הנוסח האותנטי, והלא זאת כוונתו הברורה של סעיף 16, אזי מחטיאים אנחנו לחלוטין את המטרה כאשר אנחנו מוסיפים לקיים את זיקת החובה למינוח האנגלי של הפקודה. על כן הצעתי בוועדה למחוק מן הנוסח החדש זיקת חובה זו, אך הצעתי לא נתקבלה. עמדת רוב הוועדה, שחיבי הישוארות זיקת החובה לטרמינולוגיה המשפטית האנגלית בנוסח החדש, הופכת, לדעתי, את סעיף 16 לפקודת סדרי השל-טון והמשפט להוראה שאין לה כמעט כל ערך. אם הכוונה היא להחזיק גם להבא בעמדה זו, הרי רצוי שבמשרד המשפטים תינתן הדעת על הצורך בתי-קון סעיף 16, אשר יבטיח כי פירוש של נוסח חדש של פקודה מנדטורית כלשהי לא ייוקק עוד היוקקות חובה ללשון התחיקתית האנגלית.

אדוני הניש-ראש, מחובתי להקדיש מלים אחדות למצב החמור של פיגורים בעריכת משפטים בבתי-המשפט. בשנת 1967 נפתחו בבתי-המשפט 272 אלף תיקים חדשים, ולמרות שנדונו בה 265 אלף משפטים, עדיין נשארו בסוף השנה 96 אלף תיקים תלויים ועומדים. כמות עצומה זו של תיקים תלויים ועומדים היתה עוד יותר גדולה לולא נגנו בשנת 1967 20 אלף תיקים בגלל חוק החנינה, תשכ"ז. סך פיגורים אלה הוא פרי של פיגורים משנים קודמות, ההולכים ומצטברים מדי שנה, והם בעליה מתמדת. אומר מיד, כי מצב מדי-אין זה אין להאשים בו את השופטים. מספר שעות העבודה ששופט ישראלי מקדיש בממוצע לתפקידו, הוא גבוה מאוד בהשוואה לארצות אחרות. אלא שבנוגע למשפטים העיקריים בבתי-משפט קיימת אצלנו תופעה, שכנראה הגורמים הרשמיים בארץ טרם נתנו עליה את דעתם במידה מספקת וטרם שאלו את עצמם כיצד להתגבר עליה. כוונתי היא לאחוז הבהוה של התיקים המגיעים בישראל לידי מתן פסק-דין. בעוד שבאנגליה אחוז זה נע בין 2% ל-4% מדי שנה; בעוד שבארצות הברית השיעור השנתי מסתכם בסביבות 10% או לכל היותר 15%, הרי אצלנו, אם ניקח כבסיס את המצב בבתי-המשפט המחוזיים ונשאל מה בבתי-משפט אלה מספר התיקים שבהם ניתן פסק-דין, התשובה היא שהוא לא רחוק מ-50%. כיצד להסביר עובדה מפתיעה זו? הסיבה העיקרית לכך היא כנראה העובדה, שבעוד שבארצות אחרות רבה הנטיה בקרב המתדיינים להת-פשר בטרם ניתן פסק-דין, הרי היא קטנה באופן יחסי במדינת ישראל. הבעיה נסקרה באופן יסודי על-ידי פרופסור צלטנר, נשיא בית-המשפט המחוזי בתל-אביב, בהאמרו המאלף, "יעילות בבתי המשפט", שפורסם ב"הפרקליט", בחודש מארס 1967. כפי שהמח-בר המלומד כותב, אחד הסיבות לכך נעוצה באופי של העם היהודי, עם קשה-עורף, שאינו ידוע בוותרותו, אך יש גם סיבות אחרות, שעליהן מצביע פרופסור צלטנר. הוא איננו מסתפק בתיאור המצב, אלא מציע גם פתרונות, והצעותיו ראויים, לדעתי, לתשומת-לב מצד שר המשפטים ויועציו. מחוסר זמן אין ביכולתי להביא אותן כאן, אך אוכיז אחת מהן, היא ההצעה לשקול הנהגת "תעודת כוונות", שהתובע המונה לבית-המשפט בבקשה לקבוע את תביעתו לשמיעה יהיה חייב להגיש.

אשר לתחום התחיקתי — הרי יש לקדם בברכה את העובדה שבכנסת השישית הוקמה ועדת-משנה מיוחדת לחקיקת חוקי יסוד. הוועדה מתכנסת מדי שבוע כדי לעסוק בתפקידה הקונסטיטוציוני החשוב, והיא תיגש בקרוב להתחלת דיון בחוק יסוד חדש. הוא חוק יסוד: זכויות האדם. אני חוזה שהדיון לא יהיה קל ושיתבט-או בו תפישות עקרוניות מנוגדות. כבר בקדנציה הקודמת היתה הכנסת עדה לעימות של גישות שונות בסוגי-יה זו, כשהוגשה הצעת חוק פרטית לקבוע מגילת זכויות היסוד של האדם והתנהל עליה ויכוח בין שר המשפטים לשעבר והמזיע. אני מקווה — אם כי אינני בטוח בכך — כי הפעם עמדת הממשלה תהיה פחות אנטגוניסטית במה שנוגע לדרישות מסוימות, וכי אפי-שר יהיה בסופו של דבר להגיע לקאטאלוג זכויות האדם שיהיה בו ממש ושיהיה ראוי לשמו.

במשפט הבין-לאומי הסתמנו בשטח זה, מאז תום מלחמת העולם השנייה, התפתחויות מעניינות, שהגיעו לשיא מסויים בדצמבר 1966, כשנתקבלו בעצרת הכל-לית של האומות המאוחדות שתי אמנות בדבר זכויות היסוד של האדם. אם כי התפתחויות אלו נוצלו לאחרונה לדעה למטרות פוליטיות שאין ביניהן ובין זכויות האדם ולא כלום — ודי להזכיר את ועידת טהראן בהק-שר זה — הרי הן כשלעצמן משקפות מגמה חיובית, שמדינת ישראל תומכת בה ושותפה לה. ברם העובדה שבית-המשפט העליון שלנו כבר הסתמך בכמה פסקי-דין שלו על סעיפים של אחת האמנות הללו מ-1966, כאילו היו ממש חלק מהמשפט הישראלי, למרות שעד עכשיו שום מדינה לא אישרה אותה — עובדה זו מצביעה על חלל ריק רציני במערכת המשפט הקונסטי-טוציוני שלנו. בית-המשפט העליון נאלץ להסתמך על האמנה משום שאין לנו עדיין חוק קונסטיטוציוני בדבר זכויות האדם. אנו מפתרים כאן פיגור רב, וניטיב לעשות אם לא נשהה קבלת חוק זכויות האדם מעבר לזמן הדרוש לדיון בו, שצריך כמובן להיות דיון מעמיק, קפדני וממצה.

כידוע, קיימת ועדת-משנה קבועה של ועדת החוקה, חוק ומשפט, העוסקת בדיונים לשם קביעת נוסח חדש של פקודות מנדטוריות ושל נוסח משולב של חוקים ישראלים. היום אישרנו במליאת ועדת החו-קה, חוק ומשפט את הנוסח המשולב של חוק הביטוח הלאומי, לאחר יעדנו בו בוועדת-המשנה — שיש לי הכבוד לעמוד בדאשה — במשך ארבע-עשרה ישיבות. לפני זמן-מה אושר על-ידי מליאת הוועדה הנוסח החדש של פקודת הניזקין, לאחר שוועדת-המשנה הק-דשה לדיון בו למעלה משלושים ישיבות. אני מזכיר זאת משום שבשקד לפקודת הניזקין נתקלנו בסוגיה רצינית וראשונה-במעלה, הנוגעת לשאלה מהי המטרה כשבאים לקבוע נוסח חדש של חוק מנדטורי. לדעתי, המטרה העיקרית צריכה להיות לנתק את נוסחו של החוק מזיקת החובה ללשונו האנגלית המקורית. זה נובע מהוראות סעיף 16 לפקודת סדרי השלטון והמשפט וגם מסעיף 32 לפקודת הפרשנות. והנה נקבע בסעיף 1 לנוסח החדש של פקודת הניזקין, מתוך דביקות פורמ-ליסטית יתרה למקור האנגלי, כי המונחים העבריים בנוסח החדש יתפרשו לפי המשמעות של מקביליהם

הקמתו יושם קץ לפרולירציה הלא-מסודרת של טרי-בולנים. אין זה בטוח כלל אם בית-דין אדמיניסטרטיבי מרכזי יקום אי-פעם, שכן עזה וחוקה בארץ ההתנגדות להנהגת רפורמה כזאת. היא חזקה במיוחד בקרב השופט-טים, ולהם יש השפעה רבה על תכניות תחקיקתיות הנוגעות לשירות השפיטה הזרית. אבל, גם אם הרעיון יתקבל, הלא יחלפו עוד הרבה שנים עד שיתגשם. דעתי היא, שצריך לראות בנתיים להשלטת איזה סדר מינימלי בשטח זה של טריבונלים אדמיניסטרטיביים. אולי ישקול משרד המשפטים ללכת בדרך שבה הלך המחוקק האנגלי כאשר קיבל בשנת 1958 את חוק הטריבונלים, Tribunals and Inquiries Act, חוק זה הקים את מועצת הטריבונלים, Council on Tribunals, שתפקידה לפקח על הטריבונלים האדמיניסטרטיביים, לפעול למען סדרי דיון אחידים לביורורים המתנהלים בהם, לבקר את עבודתם ולפרסם מדי פעם דיווח-חשבון על פעולות הטריבונלים ועל הטעון תיקון. מועצת הטריבונלים איננה אינסטנציה ערעורית; אין היא יכולה לשנות את החלטות הטריבונלים; יש לה בעיקר סמכויות מייעצות בלבד, אבל למעשה תפקידה חשוב מאד ויש לזקוף הרבה שיפורים לזכותה. סבורני שגוף דומה, אם יוקם אצלנו, יוכל להיות לנו לברכה.

אדוני היושב-ראש, לבסוף הערה על היועץ המשפטי לממשלה. נודעה ברבים כוונתו של מר בן-זאב לפרוש בקרוב מכהונתו הרמה. אני מקבל את הדיעה בצער. על יסוד המגעים, שהיו לי אתו בעבודתי בכנסת, הגעתי להעריכו הערכה עמוקה, מתוך הקשבה לדעות שהביע בוועדות הכנסת, בהזדמנויות לאין ספור, דעות שהעידו תמיד על בקיאותו המזהירה, כושרו הגדול להסביר עניינים בבהירות וכוח שכוונו הבלתי-רגול. אני מאחל לו שבתפקידים, שיקבל על עצמו בעתיד, ימצא סיפוק ויוסיף לתרום תרומות לא פחות חשובות לקידום חיי המשפט במדינתנו.

היז"ר מ. סרדינס :

רשות הדיבור לאחרון המתווכחים בדיון זה, חבר הכנסת ביבי.

מרדכי ביבי (מפלגת העבודה הישראלית) :

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. רצוני, בשעה מאוחרת זו, להעיר מספר הערות לדיון על תקציב משרד המשפטים. למעשה אין זה דיון על תקציב המשרד, אלא על פעולות המשרד.

רצוני לנעת בנקודה, אשר מספר חברי כנסת שקדמו לי נגעו בה, והיא שאלת עיניו הדיון. החברה המדורגת עם התפתחותה העצומה עדיין מתחבטת בבעיה הקפקאית של המשפט. ספק אם האצת העבודה בבתי-המשפט הדביקה את ההתפתחות החברתית העצומה. זה דבר טבעי כאשר מבטים על כך במבט ראשון. אף-על-פי-כן נראה לי שהבעיה מורכבת מכמה נקודות שאפשר להתגבר עליהן, ולא רק בתחום בתי-המשפט. עיניו הדיון בא לפעמים לא רק מפני שהמשפט מתעכב בין כותלי בתי-המשפט. אין לזלזל גם במקרה שהאזרת, הרוצה להצטרף אל דיון, אינו יכול לעמוד בכך לא מבחינת המאמץ הנפשי ולא מבחינת המאמץ הכספי. אני מדגיש את המאמץ הכספי, כי גם הוא גורם חשוב בעיני

כתעודה זו יהיה על התנע להצהיר אילו צעדים נקט כדי לנטות להגיע לפשרה, ואם עשה נסיון כזה — לנמק מדוע לא עלה בידי לעשותו.

כנסת נכבדה, בימים אלה סיימה ועדת החוקה, חוק ומשפט את דיונה הקדמי והממושך בחוק הבוררות החדש, והוא יובא בקרוב לקריאה שנייה ושלישית. רק העתיד ילמדנו אם חוק זה יביא לצמצום ניכר של התי-דינויות בבתי-המשפט. ללא ספק רצוי מאד שחוק הבוררות יגרום להקטנת מספר המשפטים בבתי-המשפט ושחזרת מתוצאותיו תהיה שיופחתו הפיגורים בהם.

לבוררות יש מעלות לא-מעטות לעומת ההליכים בפני ערכאות המדינה. אצטט קטע מספר צרפתי שכר-תרתו *Lettre ouverte à la Justice* ומחברו Maurice Garçon. משפטן מפורסם וחבר האקדמיה הצרפתית. בקטע זה, שאני מביא מעמוד 80 של הספר, נאמר: „אין להכחיש את היתרונות של בוררות. הבורר, או הבוררים, נהנים, כמו חכמים בימים קדמוניים, מאמון הצדדים לסכסוך, מפני שהצדדים בחרו בהם מתוך הסכמה. הפסק ניתן תוך זמן קצר ובהתאם לפרוצידורה פשוטה. הבוררים יכולים להיות עדיפים בשל היותם בעלי ידע מקצועי, שכן אין אז צורך ששופטים יפנו למומחים בשאלות עובדתיות שניתן להכריע בהן באופן צודק על יסוד מידע מקצועי. ולבסוף, כל נשכח כי פסק בוררות אינו עוסק אלא באינטרסים פרטיים בלבד, שאינם נוגעים לטובת הכלל. איש עסקים נזקק לעתים לפתרון מהיר, והוא מעוניין לנצל הזדמנות של הכרעה אשר אינה מאלצת אותו להפסיק את פעילותו מחמת המתנה לתוצאות של משפט העשוי להימשך זמן רב מאוד.“ ובעמוד 83 של ספרו מסיק המשפטן הצרפתי המלומד את המסקנה, שחייבים לעודד בורריות ולהקטין את המעמסה הכבדה הרובצת על שופטי המדינה. נקווה שחוק הבוררות החדש, אשר מטרתו לעשות את הבוררות למכשיר יותר יעיל של התידינויות ושפי-טה, יעני דבים, שבלעדי חוק זה היו מונים לערכאות המשפטיות של המדינה, להיקק לבוררות ולפנות לבורר שיכריע בסכסוך שהם מעורבים בו.

אדוני היושב-ראש, בסקירת שר המשפטים מופנית תשומת-לבנו לריבוי הטריבונלים האדמיניסטרטיביים במדינתנו. אלה הם גופים אשר מבחינה פונקציונלית עוסקים בשפיטה, זאת אומרת, בהכרעה בסכסוכים, בעיקר בסכסוכים בין הפרט והשלטון, אך מבחינה ארגונית-שטרקטורלית אינם נגמים עם הרשות השופטת. בשטח זה שוררת אי-אחידות מופלגת, הן מבחינת ההרכב של הטריבונלים, הן מבחינת הפרוצידורה שלפיה הם מקיימים את הביורורים, והן מבחינת האפשרות לערור או לערער על החלטותיהם בפני אינסטנציות אדמיניסטרטיביות אחרות, או בפני בתי-משפט רגילים. כמעט כל חוק מקים לצרכיו הוא טריבונל אדמיניסטרטיבי או אפילו סוגים אחדים של טריבונלים אדמיניסטרטיביים, לא לפי איוו מתכונת כללית, אלא במתכונת ספציפית, מאולתרת, מקרית, שהמחוקק קובע לאותו עניין, בלי לתת את דעתו על כך אם השוני שבין הדפוסים הרבים של טריבונלים אמנם מחייב העניין. מצב זה אינו יכול להימשך ללא תיקון, ואין למצוא נחמה בכך שאולי יבוא יום ויוקם בית-דין אדמיניסטרטיבי מרכזי, ועם

משווה בשום אופן את טיב ההכשרה שמקבל מתמחה בבתי-המשפט לטיב ההכשרה במשרדים פרטיים. אני מעריך מאוד את העניין ומקווה שזה גם יקל על השופטים בעבודתם, הן ברישום הפרוטוקולים והן בעבודת דות אחרות, ובסופו של דבר הרי זה יביא לידי זירוז של מהלך המשפטים.

נקודה מספית, שאיננה משביעה רצון, נוגעת לעניין רישום הפטנטים. בעולם המתפתח והדינמי כפי שהוא היום, עניין רישום הפטנטים הוא אחד מסימני ההיכר של מדינה דינמית, תעשייתית ומתפתחת. הצלח הפיגור נערם זהלך במשך שנים — ואין מוצא. קראתי בסקירה, שנוספו מספר עובדים במשרד רשם הפטנטים. אני שמח על כך. אבל אם הנסיון הזה לא יספיק להמשיך ולהוסיף, מפני שאני רואה בעניין רישום הפטנטים לא רק עניין של גביית אגרות ורישום פטנטים סתם. שם אצור ידע מדעי עצום, שמדינת ישראל איננה יכולה שלא לנצל אותה, והוא מהווה גם תרומה מסוימת לקידום המחקר השימושי בארץ. לכן, כדי שזה יתאם את צורכי המדינה, יש להביא לכך שרישום הפטנטים ייעשה במועדים קצרים ביותר, ולא במשך תקופות של שלוש שנים או אף למעלה מזה, כפי שהמצב כיום.

גם הסדר הקרקעות הוא תחום הטעון שיפור. זה מספר שנים שאנחנו עומדים וכמעט דורכים במקום. וזה לא רק בתקופת כהונתם של השר שפירא, זה היה כך גם בתקופת כהונתם של שרי המשפטים הקודמים. לפי הקצב הנוכחי יימשך ההסדר לפחות עוד עשר שנים. מדוע? מדוע זכויות של אזרחים במדינה צריכות להיות תלויות ועומדות ואיש מהנוגעים בדבר אינו יודע במדויק או לא במדויק את זכויותיו עוד עשר שנים, כאשר ניתן לפתור בעיה זו על-ידי תוספת עובדים? אמנם אני יודע שקשה להכשיר עובדים, וכאן דרושה הכשרה מקצועית, אך על קשיים למיניהם אנו מתגברים, ומדוע לא נתגבר גם על קושי זה? אני יודע שזו לא רק בעייתו של משרד המשפטים דווקא, ושהיא קשורה גם עם משרד העבודה, אבל אני רשאי לתבוע משרד המשפטים שהוא יתאם הגורם הלוחץ על משרד העבודה שיתרום את חלקו בעניין זה.

אדוני שר המשפטים, חוק הרשות להשכלה גבוהה עורר ויכוח עד ורציון במערכות החינוך העל-יסודי בארץ. אני פונה אל השר, שישתמש בתבונה המאפיינת אותו ויקח את החוק הזה כדי להכניס בו תיקונים מינימליים, אשר קרוב לוודאי שגם במסגרת הוועדה לא יהיו בלתי מתקבלים על הדעת, ובלבד שלא להמשיך את הסעדה הקיימת בתחום המוסדות להשכלה גבוהה. להראות שיש אהן קשבת — אין זה פגם וגם לא כניעה בעיני. אני סבור שדבר כזה הוא חיובי. הממשלה יכולה לפעמים לא לראות נקודה אחת או שתיים, ולנסות לתקן את הדבר בעוד מועד.

ואחרון חביב — עניין מערכות בתי-המשפט. אני חש שמערכות בתי-המשפט בארץ, במחצית השנים, מתפצלות והולכות: מערכת בתי-דין דתיים, מערכת בתי-משפט אזרחיים, ועכשיו צץ גם העניין של מערכת בתי-דין לעבודה. אני חושש שבאזיה יום, קרוב או לא

הדיון. לכן סבור אני שיש למצוא דרכים למנוע עיני דין גם על-ידי הפחתת אותן אגרות הקשורות בעניין הדיון, אגרות המשפט.

שר המשפטים, בפתיחת הדיון, אמר — אני אומר בערך את תוכן דבריו — שחבר השופטים הקיים כיום מספיק כדי לעשות את העבודה בבתי-המשפט ואין צורך להוסיף שופטים, פרט אולי למקרה אחד או שניים. עם כל הכבוד, יורשה לי לא להסכים לדעה זו, שכן ידוע לי שיש משפטים המתעכבים לא רק חודשים רבים, אלא לפעמים שנים. ידוע לי כיום על משפט הנמצא כבר שנתיים בין כותלי בית-המשפט ואיש אינו יודע מתי יועמד לדיון בשלב הבא. אין זה מן הדברים הקלים. האזרח כמעט נמנע בסבל העיוניים הנתבעים מאיש הרוצה למצות את דינו בבית-המשפט. הייתי רוצה ששר המשפטים יתחור לכך, ששום משפט לא יארך יותר ממספר חודשים כוונת, כדי שהאזרח יידע, כאשר מדובר במשפט פלילי, שהוא קרוב לבוא על עונשו, וכאשר מדובר במשפט אזרחי — שלא יוכל לנצל את אורך המשפט כדי לזכות בכל מיני רווחי-ביניים. אביא לדוגמה את ענין השטרות. היו פסקי-דין בקשר לשטרות. אני שמח שהשר בישר לנו שישנה ועדה הבודקת את העניין...

שר-המשפטים י. ש. שפירא:

הצעת החוק מונחת כבר בפני ועדת השרים לעניין חקיקה.

מרדכי ביבי (מפלגת העבודה הישראלית):

זה כבר שלב מתקדם, אבל עד כה המצב היה כך, שאנשים לוו כספים ולא מיהרו לשלם, או לא שילמו בכלל, עד אשר הובאו לדיון ובאו על עונשם. בינתיים עשו רווחים. הרווחים יכולים להיות כספיים ולא-כספיים. אלה תופעות של עניין דיון. אין להשלים ענין במדינת ישראל. לא איכפת לי מה מצוי בעולם בעניין זה. אינני רוצה ללמוד לא מאנגליה, לא מארצות-הברית ולא ממדינה אחרת. אני רוצה שבתי-המשפט בארץ ימצו את הדיון תוך פרק זמן קצר ביותר, ללא שהיות מיותרות.

אני שמח לומר בהזדמנות זו, שבחזור האחרון של הוועד המחוזי של לשכת עורכי-הדין במחוז תל-אביב-יפו קראתי, לשמחתי הרבה, דברים בזה הלשון: „לאחרונה הוכנסו שינויים מרחיקי-לכת בפעולות משרד ההוצאה לפועל בתל-אביב בכלל ובאשר לעיקולים ומכירות בפרט“. הדבר הזה משמח, כי אני יודע כמה אנשים התענו במשרדי ההוצאה לפועל במדינת ישראל. זה ממש סבל בל יתואר. ואם בכל זאת נעשה הדבר, אני סבור שיש לזקוף זאת לזכותו של המנהל החדש של בתי-המשפט, מר נכט, שבהזדמנות זאת אני מברך אותו להגל היכנסו לכהונתו החדשה, מאחל לו הצלחה ומקווה שידו תהיה נטויה לשיפורים נוספים.

אינני מתעלם מן השיפורים בתחום העבודה במסגרת בתי-המשפט. שכן זוהי אחת הנקודות שתוקנו, כמו עניין ההוצאה לפועל. נודע לי גם על קבלת חמישים מתמחים לעבודה בבתי-המשפט ובמשרד המשפטים בכלל זה, ואני רואה בכך הקלה חשובה וגם מקום להכשרה טובה ויעילה בעבודתם של המתמחים. אינני

חוברת ב"ט, ישיבה רצ"ח, ט"ז סיון תשכ"ח (12 יוני 1968)
 - סקירת שר המשפטים על פעולות משרדו (דיון) (ביבי, סרדינס) -

היועץ המשפטי לממשלה, ובדעי את התחומה החשובה
 שהוא תרם בעבודתה של ועדת החוקה, חוק ומשפט,
 ובכלל - רצוני לברך אותו עם פרישתו. בצער מקבל
 אני את הידיעה הזאת ומאחל לו דרך צלחה בעבודתו
 לעתיד.

הי"ר מ. סרדינס :

תשובת השר - באחת הישיבות הבאות.
 הישיבה הבאה של הכנסת - ביום ב' הבא, בשעה
 16.00. ישיבה זו נעולה.

וחוק, על כל פנים, תצוץ גם מערכת בתי-משפט אד-
 מיניסטרטיביים. אינני יודע לאן אנהנו הולכים. בעולם
 יש תהליך הפוך של כינוס מערכות תחת גג אחד. הייתי
 רוצה גם ששום מערכת משפט, לדבות זו של בתי-הדין
 הרבניים, לא תהיה מחוץ למעגלות הגג של בית-המשפט
 העליון, הגבוה ביותר של מדינת ישראל. ואפילו אם
 יהיה צורך ביצירת אינסטנציה עליונה נוספת כדי להקיף
 את כל המכלולים האלה, ובלבד שלא לפצל, כי כל
 מיצול הוא, לדעתי, בעוכרינו.

ולבסוף, בקראו את הידיעה על פרישתו של כבוד

הישיבה נעלה בשעה 15.30.

נספחות

א. סדר-היום לשיבות רצ"ג – רצ"ה

- א. שאילתות.
ב. סקירת שר הדתות על פעולות משרדו.
ג. סקירת שר המשפטים על פעולות משרדו.
ד. חוק המתנה, תשכ"ח–1968 (קריאה שניה ושלישית).
ה. חוק המכר, תשכ"ח–1968 (קריאה שניה ושלישית).
ו. חוק שירות הקבע בצבא הגנה לישראל (גימלאות) (תיקון מס' 5), תשכ"ח–1968 (קריאה שניה ושלישית).
ז. חוק התקציב (מס' 2) לשנת 1968/69, תשכ"ח–1968 (קריאה שניה ושלישית).
ח. חוק לתיקון פקודת הבנקאות (מס' 9), תשכ"ח–1968 (קריאה ראשונה).
ט. חוק שירותי הכבאות (תיקון), תשכ"ח–1968 (קריאה ראשונה) – המשך הדיון.
י. הצעות לסדר-היום.
יא. תשובת שר העבודה לדיון על פעולות משרדו.
יב. תשובת שר הבריאות לדיון על פעולות משרדו.
יג. פיקוח על טיב המזון ואיכותו (הצעות חברי-הכנסת ש. רוזן וש. ארבל-אלמוזליני).
יד. החלטת ועדת הכנסת בדבר הוספת סעיפים 331, 332, 333 לתקנות הכנסת.
טו. חוק החסינויות וזכויות היתר הדיפלומטיות והקונסולריות, תשכ"ח–1968 (קריאה ראשונה).
טז. חוק הנוער (טיפול והשגחה) (תיקון), תשכ"ח–1968 (קריאה ראשונה).
יז. חוק לתיקון פקודת סימני סחורות (מס' 3), תשכ"ח–1968 (קריאה ראשונה).
- יח. חוק שירות הציבור (הגבלות לאחר פרישה), תשכ"ח–1968 (קריאה ראשונה).
יט. חוק לתיקון פקודת ביטוח כלי רכב של מנוע (סיכוני צד שלישי) (מס' 2), תשכ"ח–1968 (קריאה ראשונה).
כ. חוק לתיקון פקודת סדרי השלטון והמשפט (מס' 12) (תיקון טעויות), תשכ"ח–1968 (קריאה ראשונה).
כא. חוק נכי דיפות הנאצים (תיקון מס' 2), תשכ"ח–1968 (קריאה ראשונה).
כב. חוק יישוב סכסוכי עבודה (תיקון), תשכ"ח–1968 (קריאה ראשונה).
כג. חוק ההתגוננות האזרחית (תיקון מס' 2), תשכ"ח–1968 (קריאה ראשונה).
כד. חוק האיגוד השיתופי, תשכ"ח–1968 (קריאה ראשונה).
כה. חוק הרשות להשכלה גבוהה (הוראה ומחקר), תשכ"ח–1968 (קריאה ראשונה).
כו. בעיית צווי ריתוק (הצעת חברי-הכנסת ת. טובי).
כז. הצעות מעשיות להגברת העליה מארצות הרווחה (הצעת חברי-הכנסת ב. אבניאל).
כח. חוק שעות עבודה ומנוחה (תיקון), תשכ"ז–1967 (קריאה ראשונה).
כט. חוק למניעת הונאה בכשרות, תשכ"ז–1966 (קריאה ראשונה).
ל. חוק לתיקון פקודת החוק הפלילי (מס' 26), תשכ"ה–1965 (קריאה ראשונה).

ב. הצעות לסדר-היום לשיבות רצ"ג – רצ"ה

591. ש. שורש (מפלגת העבודה הישראלית):
תעריפי שיחות חוץ בטלפון באזור כפרי.
649. י. שופמן (גח"ל): פרסום הודעות רשמיות ומודעות מסחריות באמצעות מחלקה במשרד ממשלתי
677. י. תמיר (גח"ל): בעיות ההגנה האזרחית.
684. א. ורדיגר (פועלי אגודת ישראל): זירוז שיקומו של בית העלמין בהר הזיתים.

ג. הצעת חוק שירות הקבע בצבא הגנה לישראל (גימלאות) (תיקון מס' 5), תשכ"ח–1968

1. תיקון סעיף 1
בסעיף 1 לחוק שירות הקבע בצבא הגנה לישראל (גימלאות), תשי"ד–1954 (להלן – החוק העיקרי), אחרי הגדרת „פרישה משירות” יבוא:
„פקודות הצבא” – כמשמעותו בחוק השיפוט הצבאי, תשט"ו–1955 (2);
2. הוספת סעיף 5א
אחרי סעיף 5 לחוק העיקרי יבוא:
„5א. דין אי-יחידוש התחייבות
חייל שנתמלא בו אלה:
(1) נסתיימה תקופת השירות הנקובה בהת-

(1) ס"ח תשי"ד, עמ' 179; תשי"ח, עמ' 185; תשי"ח, עמ' 43; תשי"ח, עמ' 60; תשכ"ה, עמ' 102.
(2) ס"ח תשט"ו, עמ' 171.

בלי לגרוע מן האמור בסעיף 20 רשאי הרמטכ"ל, בהחלטה מנומקת ובאישור שר הבטחון, להורות שהאדם אינו זכאי לגימלה, כולה או מקצתה.

14א. בדיקה רפואית

בדיקה על-ידי הוועדה הרפואית כאמור בסעיף 14 תיערך לפי המבחנים שנקבעו על פי סעיף 4(ב) לחוק שירות בטחון, תשי"ט-1959 (נוסח משולב), וסעיף 6 לאותו חוק יחול על הבדיקה, בשניונים המחוייבים."

6. תיקון סעיף 17

בסעיף 17(ד) לחוק העיקרי, במקום, "פיסקה (4)" יבוא, "פיסקה (2)".

7. החלפת סעיף 21

במקום סעיף 21 לחוק העיקרי יבוא:

21. דין זכאי לקיצבת פרישה שחזר לשירות

(א) זכאי לקיצבת פרישה, שחזר לשירות קבע, יהיה רשאי להודיע בכתב, תוך שנים-עשר חודש-שיים מיום שחזר לשירות, אך לא לאחר פרישתו מן השירות החוזר, כי במקום זכותו לקיצבה בעד שירותו הקודם הוא בוחר בצירוף תקופת שירותו הקודם לתקופת שירותו החוזר.

(ב) הודיע חייל כאמור בסעיף קטן (א), יחולו הוראות אלה:

(1) זכותו לקיצבה בעד שירותו הקודם בטלה מיום שחזר לשירות, והוא חייב להחזיר לאוצר המדינה, בשיעורים שנקבעו בתקנות, את סכומי הקיצבה שקיבל בעד התקופה שבה שירת שירות חוזר;

(2) תקופת שירותו הקודם תצורף לתקופת שירותו החוזר;

(3) קיבל החייל בעד פרישתו מהשירות הקודם מענק לפי סעיף 18 ופרש מן השירות החוזר זר בנסיבות שאף הן מזכות אותו במענק (להלן - המענק השני), לא תבוא תקופת השירות הקודם במניין בחישוב השיעור של המענק השני ולא יעלה המענק השני ביחד עם המענק שקיבל בעת פרישתו מהשירות הקודם על המשכורת השנתית;

(4) היוון הזכאי חלק מקיצבתו בעד שירותו הקודם, יראו, בחישוב הקיצבה שתגיע אחר פרישתו מן השירות החוזר, את תקופת שירותו הקודם כמופחתת בשיעור שבו היוון את הקיצבה כאמור;

(5) המשכורת הקובעת, לעניין חישוב הקיצבה שתגיע לאחר הפרישה מן השירות החוזר, תחושב לפי דרגתו של החייל בזמן פרישתו הראשונה או האחרונה, הכל לפי הדרגה הגבוהה יותר.

(ג) סעיף זה יחול גם על זכאי לקיצבה לרגל פרישה מכל שירות אחר מטעם המדינה שנת-קבל לשירות קבע, כאילו היה שירותו האחר

חייבות לשירות קבע וההתחייבות לא חודשה לתקופה כל שהיא;

(2) הציע, במועד ובדרך שנקבעו בפקודות הצבא, לחדש את התחייבותו והרשות שהרמטכ"ל הסמיך לכך בפקודות הצבא הו-דיעה לחייל, כי אינה מוכנה לחדש את ההתחייבות, או לא השיבה על הצעת החייל תוך תקופה שנקבעה בפקודות הצבא,

וראים אותו כמי שפוטל בתום תקופת השירות הנקובה בהתחייבות; אולם אם הציע החייל לחדש את ההתחייבות לשירות קבע לתקופה פלונית והרשות כאמור הודיעה לו על נכונותה לחדשה לתקופה אלמונית, ומשום כך לא חודשה ההתחייבות, לא יראו את החייל כמפוטל."

3. תיקון סעיף 10

בסעיף 10 לחוק העיקרי -

(1) במקום הגדרת "המשכורת השנתית" יבוא: "המשכורת השנתית", לגבי חייל שפרש משי-רותו - המשכורת הקובעת של החייל במועד פרישתו כפול שנים עשר;

(2) בהגדרת "תוספת קבועה", בסופה יבוא: "או לעניין הוראה מסוימת שבחוק זה או על פיה".

4. תיקון סעיף 13א

בסעיף 13א לחוק העיקרי, בסופו, יימחקו המלים "על בסיס המשכורת שהיתה מגיעה לחייל אילולא נעדר".

5. החלפת סעיף 14 והוספת סעיף 14א

במקום סעיף 14 לחוק העיקרי יבוא:

14. זכות לקיצבת פרישה

אלה זכאים לקיצבת פרישה:

(1) מי שיצא לקיצבה לפי סעיפים 15 או 16;

(2) מי שפוטל משירות קבע לפני תום חמש שנות שירות קבע מחמת נכות, כמשמעותה בחוק הנכים, שלקה בה באותו שירות, אם דרגת נכות זו היא 35% או יותר;

(3) מי שפוטל משירות קבע לאחר תום חמש שנות שירות קבע מחמת נכות, בין כמשמעותה לפי חוק זה ובין כמשמעותה לפי חוק הנכים, וועדה רפואית, שהוקמה לפי סעיף 40 לחוק שירות בטחון, תשי"ט-1959 (נוסח משולב) (3), מצאה ערב פיטוריו שהוא בלתי-כשר לשירות;

(4) מי שפוטל משירות קבע כשהוא בגיל 40 או יותר, לאחר תום עשר שנות שירות קבע;

אולם מי שפוטל משירות קבע מחמת ביצוע עבירה שיש עמה קלון ושהורשע עליה בפסק דין שאין עליו ערעור עוד, ולא היה בשעת ביצועה זכאי לצאת לקיצבה לפי סעיף 15, הרי

זכאי מסכום מינימום שהוא 200 לירות, כשלאותו זכאי משתלמת תוספת לקיצבת הביטוח בזכות אדם התלוי בו, או 167 לירות, כשתוספת כאמור אינה משתלמת, או סכום אחר שנקבע לעניין סעיף 23 (ד) (1) לחוק שירות המדינה (גימלאות), תשט"ו-1955⁴.
(2) פחת צירוף הקיצבה לפי חוק זה וקיצבת הביטוח כאמור מסכום המינימום - לא יבוצע כל ניכוי לפי סעיף זה.

(3) "הקיצבה לפי חוק זה", לעניין סעיף קטן זה - הקיצבה שהיתה משתלמת אלמלא הוראות סעיף 31, ובקיצבה מהוונת - הקיצבה שהיתה משתלמת אלמלא הוונה, והכל - לרבות כל גימלאות הכפל שאותו אדם זכאי להן לפי סעיף 29, כפי שהופחתו לפי אותו סעיף";

(3) אחרי סעיף קטן (ה) יבוא:

(1) אלמנה המקבלת קיצבת שאיר לפי חוק זה והזכאית לפי חוק הביטוח הלאומי, תשי"ד - 1953⁵, לקיצבת זיקנה וגם לקיצבת שאיר ובחירה באחת מהן לפי סעיף 64 לאותו חוק, לא ייעשה לגביה כל ניכוי לפי סעיף זה.

(ב) סעיף קטן (בב) לסעיף 26 לחוק העיקרי יחול, לגבי הזמן שלאחר יום תחילתו, גם על מי שהיה זכאי לקיצבה ערב תחילתו; תחילתו של סעיף קטן (1) לאותו סעיף היא ביום כ"ח באדר ב' תשכ"ה (1 באפריל 1965), ולגבי הזמן שלאחר אותו יום הוא יחול גם על אלמנה שהיתה זכאית לקיצבה לפני אותו מועד.

11. תיקון סעיף 27

(א) בסעיף 27 לחוק העיקרי -

(1) ברישה לסעיף קטן (א), במקום 25, או 26 (ב) יבוא 25, 26 (ב) או 30 (ה)";

(2) בסעיף קטן (א), בפסקה (2), במקום 23, יבוא 23 (א) (1)";

(3) במקום סעיף קטן (ב) יבוא:

(ב) בסעיף זה - "השיעור הקיצוני" -

(1) לגבי שאיריו של חייל - 70% מה-משכורת הקובעת של החייל, ואם כלולה בחשבון תקופת שירותו של החייל תקופת שירות חובה - הקיצבה שהיתה מגיעה לחייל לפי סעיף 19 (א) (1) אלמלא נפט, או ההפרש האמור בסעיף 26 (ד), הכל לפי הסכום הקטן יותר;

(2) לגבי שאיריו של זכאי לקיצבת פרי-שה - 75% מקיצבתו או ההפרש האמור בסעיף 26 (ד), הכל לפי הסכום הקטן יותר; שירות חובה - כמשמעותו בסעיף 13.

(ב) תחילתו של סעיף זה היא ביום כ"ב באייר תשכ"ז (1 ביוני 1967), והוא יחול, לגבי הזמן שלאחר תחילתו, גם על מי שהיה זכאי לקיצבה ערב תחילתו.

שירות לפי חוק זה, וכאילו המענק והקיצבה, שקיבל בזכות השירות האחר, הם מענק וקיצבה לפי חוק זה, לפי העניין.

8. תיקון סעיף 23

(א) בסעיף 23 לחוק העיקרי, בסעיף קטן (א), אחרי פסקה (1) יבוא:

(1) לענין המקסימום של 90% ממשכורתו הקובעת של הנפטר כאמור בסיפה לפסקה (1), לא יבואו בחשבון התגמולים לפי חוק משפחות החיילים, התוספת לפי סעיף 14 (1) לאותו חוק, ובזכאי לתגמול לפי סעיף 9 (ב) לאותו חוק - ההפרש שבין אותו תגמול לבין התגמול לפי סעיף 9 (א)."

(ב) סעיף זה יחול, לגבי הזמן שלאחר תחילתו של חוק זה, גם על מי שהיה זכאי לקיצבה ערב תחילתו.

9. תיקון סעיף 25

(א) האמור בסעיף 25 לחוק העיקרי יסומן (א).

(ב) במקום פסקה (1) לסעיף 25 (א) לחוק העיקרי יבוא:

(1) אלמנה שהיתה אשתו לפחות שלוש שנים שקדמו לבטירתה, או שילדה לו ילד, כל עוד היא באלמנותה - שישים אחוזים, ובלבד שקיצבתה לא תעלה על ארבעים אחוזים ממשכורתה הקובעת של הנפטר.

(ג) אחרי סעיף 25 (א) לחוק העיקרי יבוא:

(ב) קיצבה שהיתה מגיעה לזכאי אילולא נפטר, כאמור ברישה לסעיף קטן (א), היא הקיצבה שהיה מקבל אותה סמוך לפני פטירתו אילולא הוראות סעיפים 26, 29, 31 ו-40 (ב).

(ג) הופחתה, או נשללה מקצתה, קיצבתו של זכאי לפי סעיפים 14 סיפה, 45, 49 (ב) או 49 א, יראו כקיצבתו שהיתה מגיעה לו אילולא נפטר את הקיצבה כאמור בסעיף קטן (ב) כפי שהופחתה או נשללה; ואם נשללה כאמור כולה - לא תשולם קיצבה לשאירים.

(ד) תחילתו של סעיף 25 (ב) לחוק העיקרי היא מיום תחילתו של החוק העיקרי.

(ה) סעיף קטן (ב) לסעיף זה יחול, לגבי הזמן שלאחר תחילתו, גם על מי שהיה זכאי לקיצבה ערב תחילתו.

10. תיקון סעיף 26

(א) בסעיף 26 לחוק העיקרי -

(1) בסעיף קטן (ב), בסופו יבוא "היוון הזכאי חלק מהקיצבה לפי חוק זה, ייחשב השליש מקיצבתו לפי חוק זה כאילו לא היוון";

(2) אחרי סעיף קטן (ב) יבוא:

(ב) (1) על אף האמור בסעיף קטן (ב) לא יפחת, עקב הניכוי על פיו בלבד, צירוף הקיצבה לפי חוק זה וקיצבת הביטוח המגיעות לאותו

⁴ ס"ח תשט"ו, עמ' 135; ס"ח תשכ"ה, עמ' 176.
⁵ ס"ח תשי"ד, עמ' 6.

12. החלפת סעיף 28

במקום סעיף 28 לחוק העיקרי יבוא:

28. מענק לאלמנה שנישאה

(א) אלמנה שהיא זכאית לקיצבה ונישאה - ישולם לה מענק כקיצבה שהיתה זכאית לה לאחר רונה לפני נישואיה כפול שלושים ושש, ולגבי אלמנה שבגלל האמור בסעיפים 27, 31 או 32 משלמים לה קיצבה בשיעור מופחת, או שאין משלמים לה קיצבה, תיחשב כקיצבה לעניין זה קיצבה שהיתה זכאית לה אילו לא הוראות הסעיפים האמורים.

(ב) מענק ששולם לאלמנה לפי סעיף 33(א) ינוכה מן המענק המשתלם לפי סעיף קטן (א).

(ג) הופקעו הנישואין השניים בשל מות בן-הזוג תוך שנתיים מיום שנתקיימו, או הופקעו בכל זמן שהוא בשל הליכים שהחלו בהם תוך שנתיים מיום שנתקיימו, תשולם לאשה מיום הפקעת הנישואין אותה קיצבה שהיתה משתלמת לה אותה שעה, אילו לא נישאה, אולם אם כבר שולם לה המענק לפי סעיף זה יופחת שיעור הקיצבה עד אשר הסכום שיופחת יהיה שווה לסכום המענק שקיבלה, ובלבד שלא יופחת שיעור הקיצבה בשום חודש מעל שליש ממנה.

(ד) פקעה זכותה של האשה לקיצבה לפני ששך כל ההפחתות לפי סעיף קטן (ג) הגיע כדי שיעור המענק שקיבלה, תהיה היתרה חוב של האשה או של עובונה לאוצר המדינה.

13. החלפת סעיף 29

(א) במקום סעיף 29 לחוק העיקרי יבוא:

29. הגבלת גימלאות כפל

(א) בסעיף זה -

גימלאות כפל - שתי קיצבאות או יותר לפי חוק זה, או קיצבה אחת או יותר לפיו בצירוף אחת או יותר מגימלאות אלה:

- (1) קיצבה בגלל פגיעה בעבודה לפי חוק הביטוח הלאומי, תשי"ד-1953;
- (2) קיצבה או תשלום כיוצא בה המש"תלמים מאוצר המדינה לפי חוק אחר או לפי הסכם או הסדר, למעט גימלה לפי חוקי השיקום כמשמעותם בסעיף 30;
- (3) קיצבה או תשלום כיוצא בה המשתלמים על פי חוק אחר או הסכם או הסדר מקופה ציבורית שנקבעה לעניין סעיף 31, או מקרן מנטיה או מקרן תגמולים שהקופה הציבורית קשורה בהן לצורך קיצבה או תשלום כאמור;

שירות חובה - כמשמעותו בסעיף 13.

(ב) היה אדם זכאי לגימלאות כפל וסך כולן, לרבות אותו חלק מהן שהיווין, עלה על 70% מהמשכורת הקובעת או על הקיצבה הנקבעת לפי סעיף 19(א)(1), אם כלולה בחשבון תקופת שירותו תקופת שירות חובה - תופחת הקיצבה לפי חוק זה או אחת משתי הקיצבאות או יותר לפיו, הכל לפי העניין, בסכום שבו עודף סך כל

גימלאות הכפל על 70% מהמשכורת הקובעת או על הקיצבה הנקבעת לפי סעיף 19(א)(1), לפי העניין; הוראה זו לא תחול על קיצבת יתום ועל קיצבה המגיעה מכוח שירות בממשלת ארץ-ישראל שלא לפי חוק שירות המדינה (גימלאות), תשט"ו-1955.

(ג) על אף האמור בכל חוק אחר, אם היה הזכאי לקיצבה לפי חוק זה זכאי לקיצבה מופחתת לפי חוק אחד בשל קיצבה לפי חוק זה, תהיה ההפחתה של כל קיצבה בשיעור שיחסו לסכום הכולל שיש להפחית, אילו היתה ההפחתה נעשית על פי הוראות סעיף קטן (ב), הוא כיחס כל קיצבה וקיצבה אל הסכום הכולל של הקיצבאות לפני ההפחתה.

(ד) המשכורת הקובעת, לעניין סעיף זה, תהא המשכורת הקובעת שלפיה מחושבת כל קיצבה לפי חוק זה או המשכורת שלפיה מחושבות הגימלאות האחרות, הכל לפי המשכורת הגבוהה יותר; לא היו הגימלאות האחרות מחושבות על בסיס משכורת, תיקבע המשכורת לעניין זה בהתאם לעקרונות שלפיהם מחושבת המשכורת הקובעת.

(1) סעיף 29 לחוק העיקרי כפי שתוקן בחוק זה לא יחול על אדם אשר לפני תחילתו של חוק זה היה זכאי, בנוסף לקיצבה לפי החוק העיקרי, גם לגימלה מן הגימלאות המפורטות בסעיף 29(א) לחוק העיקרי, למעט קיצבה בגלל פגיעה בעבודה לפי חוק הביטוח הלאומי, תשי"ד-1953 (להלן בסעיף זה - קיצבת פגיעה בעבודה).

(2) מי שפרש מן השירות לפני תחילתו של חוק זה בנסיבות אשר לפי החוק העיקרי היו מזכות אותו או את שאיריו בקיצבה לפי החוק העיקרי או בקיצבת פגיעה בעבודה, לפי בחירה, יהיה זכאי מיום כ"ח בתשרי תשכ"ח (1 בנובמבר 1967) או מיום פרישתו, הכל לפי המאוחר, לשתי קיצבאות בכפוף לאמור בסעיף 29 לחוק העיקרי כפי שתוקן בחוק זה, ובלבד שהתביעה לקיצבת פגיעה בעבודה הוגשה תוך שנים-עשר חדשים מאירוע המקרה שהיה מזכה בקיצבת פגיעה בעבודה לולא הבחירה בקיצבה לפי החוק העיקרי; אולם המוסד לביטוח לאומי רשאי להאריך את התקופה של שנים-עשר חדשים אם ראה לעשות כן בנסיבות העניין.

(ג) בכפוף לאמור בסעיף קטן (ב) יחול סעיף 29 לחוק העיקרי, כפי שתוקן בחוק זה, לגבי התקופה שלאחר יום תחילתו של חוק זה, גם על מי שפרש מן השירות לפני תחילתו של חוק זה.

14. תיקון סעיף 30

(א) בסעיף 30 לחוק העיקרי -

(1) בסעיף קטן (ב) יימחקו המלים "הזכאי לקיצבה לפי חוק זה ולתגמולים לפי חוקי השיקום או";

(2) אחרי סעיף קטן (ג) יבוא:

(ד) הזכאי, שלא עקב מאורע אחד, לגימלה לפי חוק זה ולגימלה לפי חוקי השיקום - זכאי לקבל את שתי הגימלאות גם יחד.

או 30(ה) אינם חלים עליה, והיא עומדת ברשות עצמה – לא תשולם לה קיצבת שאיר כל עוד לא הגיעה לגיל ארבעים וחמש; (2) אלמנה שאין עמה יתום, וסעיפים 23 או 30(ה) חלים עליה והיא עומדת ברשות עצמה – לא תשולם לה קיצבת שאיר כל עוד לא הגיעה לגיל שלושים וחמש.

(ב) תחילתה של פסקה (2) לסעיף 32 לחוק העיקרי היא ביום כ"ב באייר תשכ"ז (1 ביוני 1967), והיא תחול לגבי הזמן שלאחר תחילתה גם על אלמנתו של מי שנפטר לפני תחילתה.

17. תיקון סעיף 33

(א) בסעיף 33 לחוק העיקרי, במקום סעיף קטן (א) יבוא:

„(א) אלמנה שאינה מקבלת קיצבת שאיר בגלל האמור בסעיף 32 או בפסקה (1) לסעיף 25(א) לגבי תקופת הנישואין – ישולם לה מענק ששכמו כסכום הקיצבה שהיתה זכאית לה, אילולא האמור בסעיפים אלה, כפול שנים-עשר, ואלמנה כאמור שסעיפים 23 או 30(ה) חלים עליה, ישולם לה מענק ששכמו כסכום קיצבה זו כפול שלושים; אולם באלמנה, שאינה מקבלת קיצבת שאיר בגלל האמור בסעיף 32, יהיה המענק --

(1) אם הגיעה במות הנפטר לגיל 43 – מכפלת מחצית הקיצבה האמורה במספר החודשים שנותרו עד שתגיע לגיל 45;

(2) אם הגיעה במות הנפטר לגיל 32½ וסעיפים 23 או 30(ה) חלים עליה – מכפלת הקיצבה האמורה במספר החודשים שנותרו עד שתגיע לגיל 35.

(ב) סעיף זה יחול על אלמנתו של מי שנפטר אחרי כ"א באייר תשכ"ז (31 במאי 1967).

18. תיקון סעיף 33ב

בסעיף 33ב לחוק העיקרי –

(1) בסעיף קטן (ב) יימחק „29 או“;

(2) בסעיף קטן (ג) אחרי „שבסעיפים“ יבוא „14“.

19. תיקון סעיף 34

בסעיף 34 לחוק העיקרי, במקום „פסקה (1) לסעיף 25“ יבוא „פסקה (1) לסעיף 25(א)“.

20. תיקון סעיף 36

בסעיף 36 לחוק העיקרי, אחרי סעיף קטן (ו) יבוא:

(ז) שר המשפטים רשאי להתקין תקנות בדבר סדרי הגשת הערעור ובדבר סדרי הדיון בו, במידה שלא נקבעו בחוק זה.

21. תיקון סעיף 37

בסעיף 37(א) לחוק העיקרי, במקום „חמישה-עשר יום“ יבוא „שלושים יום“.

22. תיקון סעיף 41

בסעיף 41 לחוק העיקרי, במקום „לתקופה שאינה עולה על שנה“ יבוא „לתקופה שאינה עולה על שנתיים“.

(ה) אלמנה ויתומים של זכאי לקיצבת פרישה שנפטר, והם זכאים מחמת פטירתו לתגמולים לפי חוק משפחות החיילים או שהמירו את זכותם לתגמולים לפי סעיף 30 לאותו חוק, יהיו זכאים, על אף האמור בהוראות האחרות של סעיף זה, למחצית קיצבתם לפי סעיף 25, אם אותו זכאי, אילולא נפטר, היה זכאי לקיצבה לפי סעיף 17(ד) (2), ולרבע מן הקיצבה האמורה – בכל מקרה אחר; בנוסף לקיצבה יהיו זכאים למלוא התגמולים זולת אם הומרו לפי סעיף 30 לחוק האמור, ואין רואים את הקיצבה כהכנסה לענין חוקי השיקום.

(ב) סעיף זה יחול, לגבי תקופה שלאחר יום תחילתו של חוק זה, גם על מי שפרש מן השירות לפני תחילתו של חוק זה, ועל שאירי זכאי לקיצבת פרישה שנפטר לפני אותו מועד.

15. תיקון סעיף 31

(א) בסעיף 31 לחוק העיקרי –

(1) בסעיף קטן (ב), במקום פסקאות (3) ו- (4) יבוא:

„(3) אלמנה הזכאית לקיצבת שאיר שלא לפי סעיף 23, תשולם לה קיצבה בסכום שבו עודפת המשכורת הקובעת יל הכנסתה של האלמנה מקופת הציבור, אך לא יותר מן הקיצבה הרגילה; היתה אותה הכנסה עודפת על המשכורת הקובעת, לא תשולם לה כל קיצבה;

(4) אלמנה הזכאית לקיצבת שאיר לפי סעיף 23, תשולם לה קיצבה בסכום האמור בפסקה (3), אך לא יותר מן הקיצבה הרגילה, או בשיעור של שני שלישים מן הקיצבה הרגילה, הכל לפי הגבוה יותר;

(5) זכאי לקיצבת שאיר, להוציא אלמנה, שהכנסתו מקופת הציבור פחותה ממחצית המשכורת הקובעת, תשולם לו קיצבה כהפרש שבין הכנסתו זו לבין מחצית המשכורת הקובעת, אך לא יותר מן הקיצבה הרגילה; עלתה אותה הכנסה על המחצית האמורה, לא תשולם לו כל קיצבה“;

(2) אחרי סעיף קטן (ב) יבוא:

„(ג) בזכאי לקיצבת פרישה, שהיוון חלק מקיצבתו, ייעשה החישוב לענין סעיף קטן (ב), כאילו הוא מקבל קיצבה מלאה ורק לאחר שתופחת הקיצבה עקב קבלת הכנסה מקופת הציבור ינוכה ממנה חלק הקיצבה שהיוון“.

(ב) תחילתו של סעיף 31(ב) (3) לחוק העיקרי, לגבי אלמנה של חייל שנפטר לפני תחילתו של חוק זה, היא ביום ט"ז בטבת תשכ"ד (1 בינואר 1964) או ביום פטירתו, הכל לפי המאוחר יותר.

16. החלפת סעיף 32

(א) במקום סעיף 32 לחוק העיקרי יבוא:

„32. קיצבה אלמנה בהתחשב בגילה

על אף האמור בסעיפים הקודמים – אלמנה שאין עמה יתום, וסעיפים 23

(ג) לא יתקשר שר הבטחון בהסכם מיוחד לפי סעיף זה אלא בהסכמת האדם שעליו חל ההסכם.
(ד) הסכם כללי לפי סעיף זה טעון פרסום ברשומות.

(ה) בסעיף זה -

"ארגון ציבורי" - מוסד או ארגון שהממשלה אישרה אותו כארגון ציבורי לעניין חוק זה, משום שפעולותיו, כולן או מקצתן, הן לתועלת הציבור ולרבות חלק מגוף זה;

"תקופת עבודה" - תקופת עבודה בארגון ציבורי או תקופת שירות בשירות הקבע.

52. זכויות אדם על פי הסכם עם ארגון ציבורי
הסכם לפי סעיף 52 דינו, לעניין הזכויות של האדם שההסכם חל עליו ושל שאיריו, כדין הסכם שאף הם צד בו, ודין גימלאות המגיעות לאדם לפי ההסכם מאוצר המדינה - כדין גימלאות לפי חוק זה.

52. תנאי הסכם מיוחד

שר הבטחון בהסכמת שר האוצר, יקבע בתקנות את התנאים שבהם מותר להתקשר בהסכם מיוחד לפי סעיף 52.

52. אצילת סמכויות

שר הבטחון רשאי לאצול מסמכויותיו להתקשר בהסכם מיוחד לפי סעיף 52.

52. איסור גימלאות כפל

על אף האמור בסעיפים 52 עד 52 לא יהא אדם זכאי לגימלה גם מן המדינה וגם מן הארגון הציבורי בקשר לתקופה אחת, והברירה בידו.

27. תיקון סעיף 56

(א) בסעיף 56 לחוק העיקרי -

(1) בפסקה (2) בסופה יבוא, ושהיוו של קיצבת פרישה לא יביא, בחישוב קיצבת שאיריו של הזכאי לפי סעיף 25, לידי הפחתת קיצבת השאירים;

(2) אחרי פסקה (4) יבוא:

(5) "מועדים לעשיית כל פעולה לפי חוק זה, לרבות הגשת בקשות על פיו, במידה שלא נקבעו בחוק זה."

(ב) תחילתה של פסקה (1) לסעיף קטן (א) היא ביום שעליו יכריז שר הבטחון ברשומות, אך לא יאוחר מתום שנתיים מיום פרסום חוק זה ברשומות, ועם תחילתו בטלות התקנות שהותקנו על פי סעיף 56(2) לחוק העיקרי והיו בתוקף סמוך לפני תחילתה של פסקה (1) האמורה.

28. תשריר

תקנות שהותקנו לפני תחילתו של חוק זה, ושהיה להן תוקף אילו עמדה פסקה (2) לסעיף 27(א) בתקפה בשעת התקנתן, יראו כאילו הותקנו כדין.

23. תיקון סעיף 48

בסעיף 48 לחוק העיקרי, בפסקה (3), בסופה יבוא, "או מענק שחורים".

24. תיקון סעיף 49

בסעיף 49 לחוק העיקרי -

(1) בסעיף קטן (א) יימחקו המלים "או לפי חוק הביטוח הלאומי", תשי"ד-1953;

(2) האמור בסעיף קטן (ג) יסומן (1) ואחריו יבוא:

(2) "הגיש הזכאי תובענה לפי פקדת הגזיקין (נוסח חדש) ^(*) נגד המדינה, תהיה הברירה כאמור בפסקה (1) בידי הזכאי עד לאחר מתן פסק הדין שאין עליו ערעור, ובפסק דין שיש עליו ערעור ולא הוגש - עד לאחר תום תקופת הערעור; בחר הזכאי בפצויים, ינוכו מהם סכומי הגימלה ששולמו לה לפני בחירתו."

25. החלפת סעיף 50

במקום סעיף 50 לחוק העיקרי יבוא:

50. תשלום גימלה לפרנסת בני משפחה

(א) על אף האמור בסעיפים הקודמים, כל אימת שגשלה מאדם זכות לגימלה או הופסק לו תשלום מה בהחלטת הרמטכ"ל או הממונה, רשאים הרמטכ"ל או הממונה, לפי העניין, להורות שתשלום, כולה או מקצתה, למי שאותו אדם חייב בפרנסתם.

(ב) נפטר אדם כאמור, רשאי הרמטכ"ל או הממונה, לפי העניין, להורות שתשלום לשאיריו הקיצבה, כולה או מקצתה, שהיו זכאים לה אילו לא נשללה הזכות לגימלה או הופסק תשלומה כאמור, ובלבד שהשאירים הגישו לממונה תביעה לכך תוך שנתיים מיום פטירתו של אותו אדם."

26. הוספת סעיפים 352 עד 152

אחרי סעיף 52 לחוק העיקרי יבוא:

352. הסכמים עם ארגון ציבורי

(א) שר הבטחון רשאי להתקשר עם ארגון ציבורי בהסכם - כללי או מיוחד לאדם ששמו נקוב בהסכם - שלפיו תקופת עבודתו, כולה או מקצתה, של אדם שפרש מעבודתו בארגון ציבורי ועבר, תוך תקופה שנקבעה בתקנות, לשירות הקבע או להיפך, תבוא בחשבון לעניין זכויות לגימלאות, כולן או מקצתן, מן המדינה לפי חוק זה או מן הארגון שלא לפי חוק זה, וכן מקצתן מזה ומקצתן מזה, הכל לפי תנאים שיראו לקבוע בהסכם, לרבות תשלום ותחולה למפרע.

(ב) לעניין סעיף קטן (א), דין הסכם כאמור עם קרן פנסיה או עם קרן תגמולים, שעובדי הארגון הציבורי קשורים בה או המשרתת את עובדי הארגון הציבורי - כדין הסכם עם הארגון הציבורי.

(*) דיני מדינת ישראל, נוסח חדש 10, עמ' 266.

29. הוראות מעבר

(א) היוון זכאי לקיצבה, לפני תחילתו של סעיף 27(א)(1), חלק מקיצבתו ונפטר, תהיה הקיצבה שחיתה מגיעה לו אילו לא נפטר כאמור בסעיף 25 לחוק העיקרי - הקיצבה כפי שהופחתה מחמת ההיוון.

(ב) מקום שתחילתה של הוראה פלונית של חוק

זה היא למפרע, אין בכך בלבד כדי לחייב אדם להחזיר לאוצר המדינה כל סכום שקיבל לפני פרסום חוק זה ברשומות.

30. תחילה

תחילתו של חוק זה, אם לא נאמר בו אחרת, היא ביום ה' בסיון תשכ"ח (1 ביוני 1968).

הסתייגויות לחוק הנ"ל

לסעיף 13

מ. ברעם מציע:

בסעיף 29(א)(2) לחוק העיקרי כמוצע על ידי הוועדה, אחרי המלים „או לפי הסכם או הסדר” יבוא „או מקרן פנסיה או מקרן תגמולים שאוצר המדינה קשור בהן לצורך קיצבה או תשלום כאמור.”

לסעיף 9

ש. מיקוניס מציע:

למחוק את הסעיף הקטן (ג) לסעיף 25 לחוק העיקרי, כמוצע על ידי הוועדה, ולסמן את הסעיפים הקטנים (ד) ו-(ה) כסדרם „(ג) ו-(ד)”.

סיכום הישיבות

- ישיבה רצ"ג (י"ד בסיון תשכ"ח – 10 ביוני 1968)**
- היו"ר – ק. לוז; ד. נצר.
- א. מזכיר הכנסת ח. ליאור הודיע על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.
- ב. שר-המשטרה א. ששון השיב על 4 שאלות של חברי הכנסת: ג. האוונר, ש. ארבלי-אלמוזלינו, ר. ארזי, נ. פלד.
- ג. שר-הדתות ז. ורהפטיג מסר סקירה על פעולות משרדו. בוויכוח השתתפו: מ. פרוש, מ. כהן, ש. כהן-צידון, י. רפאל, ג. האוונר, א. תלמי, א. טיאר, א. חביבי, ק. כהנא, א. אבנרי, ג' מועדי, מ. ארם.
- ד. בהמשך הדיון על חוק שירותי הכבאות (תיקון), תשכ"ח-1968, קריאה ראשונה, השתתפו: מ. ח. שטרן, א. אבנרי, א. טיאר, ש. מיקוניס.
- ישיבה רצ"ד (ט"ו בסיון תשכ"ח – 11 ביוני 1968)**
- היו"ר – י. נבון; ט. סנהדראי.
- א. מזכיר הכנסת ח. ליאור הודיע על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.
- ב. שר-הבריאות י. ברזילי השיב על 8 שאלות של חברי הכנסת: ר. צברי, י. תמיר, ע. דגני, ש. ארבלי-אלמוזלינו, מ. וילנר, א. חביבי.
- ג. ב. אזניה (יו"ר ועדת הכנסת) הודיע, כי ועדת הכנסת קיבלה לתשומת לב את הודעתו של חבר-הכנסת יזהר הררי על עויבתו את סיעת המפלגה הליברלית העצמאית והצטרפותו לסיעת מפלגת העבודה הישראלית.
- ד. השר י. גלילי השיב על 18 שאלות של חברי הכנסת: א. טיאר, ש. כהן-צידון, א. נחילה, י. תמיר, ש. ארבלי-אלמוזלינו, ש. תמיר, א. אבנרי, ש. אלוני, ש. מיקוניס.
- שר-התחבורה מ. כרמל השיב על 13 שאלות של חברי הכנסת: י. תמיר, ב. אזניה, ד. לוי, א. טיאר, ש. ארבלי-אלמוזלינו, ג. האוונר, נ. פלד, א. אבנרי.
- סגן שר החינוך והתרבות א. ידלין השיב על 5 שאלות של חברי הכנסת: י. תמיר, ש. י. גרוס, נ. פלד, מ. אונא.
- ה. שר-המשפטים י. ש. שפירא מסר סקירה על פעולות משרדו.
- ו. מ. ארם (יו"ר ועדת העבודה) הביא לקריאה שניה חוק שירות הקבע בצבא הגנה לישראל (גימלאות) (תיקון מס' 5), תשכ"ח-1968.
- הוחלט: לקבל את החוק.
- ז. בדיון על סקירת שר המשפטים על פעולות משרדו, השתתפו: מ. פרוש, ב. אזניה, י. שופמן, מ. אונא, ר. ארזי, ג. האוונר, א. טיאר, א. ורדיגר, א. אבנרי, ש. מיקוניס.
- ישיבה רצ"ה (ט"ז בסיון תשכ"ח – 12 ביוני 1968)**
- היו"ר – מ. סרדינס.
- א. מזכיר הכנסת ח. ליאור הודיע על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.
- ב. שר-הבטחון מ. דיין השיב על 18 שאלות של חברי הכנסת: א. אבנרי, י. תמיר, א. חביבי, ש. תמיר, ש. כהן-צידון, ש. מיקוניס, א. ורדיגר, י. נבון.
- ג. ש. שורש הגיש הצעה לסדר-היום בדבר תעריפי שיחות חוץ בטלפון באזור כפרי. שר-הדואר י. ישעי-הו-שרעבי השיב להצעה.
- הוחלט: להעביר את העניין לוועדת הכספים.
- ד. י. תמיר הגיש הצעה לסדר-היום בדבר בעיות ההגנה האזרחית. סגן שר הפנים י. ש. בן-מאיר השיב להצעה.
- הוחלט: להעביר את העניין לוועדת הפנים.
- ה. א. ורדיגר הגיש הצעה לסדר-היום בדבר זירוז שיקומו של בית העלמין בהר הזיתים. שר-הדתות ז. ורהפטיג השיב להצעה.
- הוחלט: להעביר את העניין לוועדת הפנים.
- ו. י. שופמן הגיש הצעה לסדר-היום בדבר פרסום הודעות רשמיות ומודעות מסחריות באמצעות מחלקה במשרד ממשלתי. סגן שר האוצר צ. דינ-שטיין השיב להצעה. א. אבנרי הציע להעביר את ההצעה לוועדה.
- הוחלט: להסיר את העניין מסדר-היום.
- ז. סגן שר האוצר צ. דינשטיין הביא לקריאה ראשונה חוק נכי רדיפות הנאצים (תיקון מס' 2), תשכ"ח-1968.
- ח. בהמשך הדיון על סקירת שר המשפטים על פעולות משרדו השתתפו: ש. אלוני, י. ה. קלינגהופר, מ. ביבי.